

**ARNOUT
VISSER**

en de glaspiraten

Aad Krol, Alex de Witte, Alexander Pelikan, Alphons Ter Avest, Amos, Angela van der Burght, Anja Rijsssemus, Ann Maas, Annalily van den Broeke, Anselm Croze, Arend-Jan Weijsters, Arjanne van der Spek, Arjen Eigenraam, Arnoud Odding, Arthur Rottier, Barbara Vos, Bas Hesselink, Bernard Heesen, Bruno van Hooydonk, Carmine Deganello, Carolien Niebling, Carolijn Visser, Casper Helldorfer, Charles Kyalo, Connie Visser, Cor Schellen, Dalibor, Damian Bogerd, Danielle Boterkoper, Debby Sihasale, Dick van Hoff, Durk Valkema, Ed van Dijk, Ed Wilhelm, Eibert Draisma, Ellen Nillezen, Ellis en Thijs Faas, Elma Roelvink, Emil Kovac, Emma Visser, Erik Jan Kwakkel, Erik van Kooten, Erik Vos, Eveline Holsappel, Floris Schoonderbeek, Francine Vermeer, Frank van Ooijen, Frans Ottink, Fred en Anita de Groot, Freek Taute, Germ Visser, Gert Bulle, Gideon Dotan, Gijs Bakker, Glasmeester Alice & team, Glasmeester Satan & team, Harry Otten, Harry Swaak, Hedwig Saam, Henk Verweij, Honza, Ineke Hans, Ivo Hulskamp, Jackson Githinji, Jacob de Baan, Jan Broekstra, Jan Kliment, Jan van Ijzerdoorn, Jan Willem van Zijst, Jean Pierre Zoetbrood, Jeroen Kuiper, Jesse Visser, Jiri Pacinek, Joeke Beenhakker, Johan Klijn, John Kaloki, Jorik Barteling, Josja Caecilia, Joyce Meulenpas, Juul Jacobs, Juul Vernooij, Kees Nobel, Kirsten Boers, Kuno Prey, Lars Brandsma, Liesbeth Visser, Lotte Jonkergouw, Lowies van Zanen, Lukas Jager, Lukas Wolzak, Lysette Jansen, Maaïke van Boxtel, Marek Bartko, Marek Effmert, Maria Hees, Maria Roosen, Marianne van Berkel, Mariëlle Koenders, Marinke van Zandwijk, Marjan Rond, Marlous van den Engel, Marthe van Wetten, Marthe Visser, Martien Rijsssemus, Martin Pieterse, Masayo Ave, Maurice Mentjes, Mikko Merikallio, Milan Hlaveš, Mindert de Koning, Miyako Miyko, Miyako Nishinakagawa, Monique Ezendam, Nani Croze, Nienke van de Pol, Noudi Sponhoff, Olaf Stevens, Ondra Novotný, Paul Schudel, Paula van Strien, Peter van der Jagt, Peter van Kester, Petr Červený, Pierre Junod, Piet Augustijn, Piet Knooks, Quirine Meij, Raoul Kramer, Raymond Stevens, Regina Mueni, Reineke Otten, Renny Ramakers, Richard Hutten, Richard Price, Robert Lenner, Robin Baines, Ryohei Yoshiyuki, Sabien Engels, Sander Luske, Sander Muijsers, Saskia Copper, Simon Barteling, Simon Meja, Simon Munyua, Sophie Visser, Team Florianova hut, Thijs Quispel, Tim Rijsssemus, Trude Berkhoff, Vincent de Rijk, en vele anderen: **zonder jullie was mijn werk onmogelijk geweest.**

**ARNOUT
VISSER**
en de glaspiraten

“Long before humanity existed, the rhinoceros was busy shaping and designing his horn. Naturally his horn grows straight, but by sharpening it on his favourite tree over and over again, the rhino shaped his horn into the characteristic curved point. I found it quite fascinating how an animal has been designing long before humanity started to exist. That's the reason I use a rhino as my logo.”

Arnout Visser

“Lang voordat de mens bestond, was de neushoorn al druk bezig zijn hoorn vorm te geven. De natuurlijke vorm van zijn hoorn is recht, maar door hem keer op keer te slijpen aan zijn favoriete boom, weet hij de karakteristieke kromme punterin te krijgen. Ik vind het fascinerend dat een dier al aan het vormgeven was toen er nog lang geen mensen waren. Om die reden gebruik ik de rhino als logo.”

Arnout Visser

ISBN 9789072861511

Deze publicatie verschijnt ter gelegenheid van de tentoonstelling *Arnout Visser en de Glaspiraten* die van 25 augustus tot en met 17 november 2013 is te zien in het Museum voor Moderne Kunst Arnhem

INHOUD

Voorwoord door Hedwig Saam	4
Eenling en vormvinder	10
Laboratorium	13
Contragewicht	17
Het ultieme ambacht	24
Milaan	32
Clash	36
Droog Design	45
Katalysator	56
Tsjechië	63
Gestolde beweging	73
Kenia	78
Blown to Life	98
Uitvinder	109
Op spierkracht	115
Gesloopt bushokje	120
Antislip	124
Creatief meesterplan	131

Intermezzo

<i>Harry Swaak</i>	<i>19</i>
<i>Maria Hees</i>	<i>28</i>
<i>Gijs Bakker</i>	<i>52</i>
<i>Milan Hlaveš</i>	<i>68</i>
<i>Chris Reinewald</i>	<i>88</i>
<i>Arend-Jan Weijsters</i>	<i>102</i>
<i>Marjan Unger</i>	<i>128</i>

VOORWOORD

Foreword

Arnout Visser (Middelburg, 1962) is an idiosyncratic designer. Traditions and contradictions permeate his oeuvre: traditional workmanship versus mass production, form versus function. But whereas most designers take a fixed position, Arnout is constantly changing colour like a chameleon and even manages to reconcile contradictory principles within a single design. As a designer Arnout strives to create functional, mass-produced objects that are accessible to a broad public. As an artist he formulates the answer to his own questions and allows himself to be led by an irrepressible curiosity about the possibilities of a material or technique.

With its almost limitless technical possibilities, for Arnout glass seems to be the ideal material with which to pursue his experiments in the long term. His products are an expression of his amazement at the wonderful things of this

Arnout Visser (Middelburg, 1962) is -zoals dat in de Engelse taal zo mooi heet- een idiosyncratisch ontwerper. Zijn oeuvre is doortrokken van de tradities en contradicties: ambachtelijkheid versus massaproductie; vorm versus functie. Maar waar de meeste ontwerpers een vast standpunt innemen, verschiet Arnout telkens als een kameleon van kleur en weet hij zelfs binnen één ontwerp elkaar tegensprekende uitgangspunten te verenigen. Als ontwerper streeft Arnout naar functionele massaproducten die voor een groot publiek bereikbaar zijn. Als kunstenaar formuleert hij het antwoord op zijn eigen vragen en laat hij zich leiden door een niet te temmen nieuwsgierigheid naar de mogelijkheden van een materiaal of techniek.

Glas, met zijn bijna eindeloze technische mogelijkheden, blijkt voor Arnout het materiaal bij uitstek om langdurig het experiment mee aan te gaan. Zijn producten zijn een uiting van verbazing over het wonderlijke van de wereld. Hij brengt complexe natuurkundige processen terug tot de essentie en

Arnout in zijn atelier
Arnout in his studio
2011

world. He reduces complex physical processes to their essence and renders the underlying principles transparent and accessible. For example, after studying the physical properties of oil and vinegar, he combined this classic pairing of liquids in a seemingly impossible vessel: a single carafe.

Arnout's products always contribute to a better world, an idealism he shares with his predecessors from the first half of the 20th century. The prevailing principle that art, machine and production ought to be for the benefit of society has for him lost none of its relevance, but there is one major difference: the globalized 21st-century economy means that his sphere of activity literally encompasses the globe. In Africa he converts old bottles into new products and allows himself to be guided by the local circumstances. In the Czech Republic he collaborates with the best glassblowers in the world, but he also notes how they unashamedly copy the work of others. Wherever he works he is constantly searching for interaction, so sometimes the end result is unpredictable but it is always typical Arnout Visser.

With his open-mindedness and global perspective he might seem like a loner, but at the

maakt de achterliggende principes inzichtelijk en toegankelijk. Het oerklassieke duo olie- en azijnstel krijgt na bestudering van de fysieke eigenschappen van deze twee vloeistoffen een onmogelijk geachte behuizing in slechts één karaf.

Arnouts producten leveren altijd een bijdrage aan een betere wereld. Dit idealisme deelt Arnout met zijn voorgangers uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Het toen heersende uitgangspunt dat kunst, machine en productie in dienst van de samenleving moeten staan, heeft voor deze ontwerper niets aan actualiteit ingeboet. Met één groot verschil. Als gevolg van de geglobaliseerde 21ste eeuwse economie omspant zijn werkterrein letterlijk de hele wereld. In Afrika verwerkt hij oude flessen tot nieuwe producten en laat hij zich leiden door de lokale omstandigheden. In Tsjechië werkt hij samen met de beste glasblazers ter wereld, maar ziet hij ook hoe deze het werk van anderen schaamteloos kopiëren. Waar hij ook werkt, hij zoekt steeds de interactie, waardoor het eindresultaat soms onvoorspelbaar, maar altijd typisch Arnout Visser is.

Met zijn open houding en 'global perspective' op de wereld lijkt hij nu wellicht een eenling, maar vervult hij tegelijkertijd een pioniers rol binnen een vakgebied dat op zoek is naar een nieuwe rol in de samenleving.

*“Zijn oeuvre is doortrokken van
de tradities en contradicties”*

Wij zijn Arnout Visser zeer erkentelijk voor zijn grote enthousiasme en aanstekelijke energie om deze tentoonstelling tot stand te brengen. De fondsen en instellingen die het museum financieel hebben gesteund bij dit project zijn wij eveneens zeer dankbaar. Alleen dankzij hun steun hebben wij een catalogus en tentoonstelling kunnen realiseren die recht doen aan de geest van het onorthodoxe talent van Arnout Visser.

Hedwig Saam

Directeur Museum voor Moderne Kunst Arnhem

same time he fulfils the role of pioneer in a domain that is searching for a new role in society.

We are profoundly grateful to Arnout Visser for his boundless enthusiasm and contagious energy while creating this exhibition. We are also greatly indebted to the funds and organizations that have provided the museum with financial support for this project. It is only thanks to them that we have been able to realize a catalogue and exhibition that does justice to the spirit of the unorthodox talent of Arnout Visser.

Hedwig Saam
Director, Museum for Modern
Art Arnhem

Rhino, Kenya
Rhino, Kenya
2009

Creative loner and form-finder

I'm Arnout Visser, a form-finder with a passion for glass and I develop concepts that I then translate into a design. I like working with glass: with a good glassblower and a clear-cut idea you can make the most wonderful things in 20 minutes. No other material possesses this quality and glass has spectacular physical guises and properties. At room temperature it's hard, but from 700 degrees Celsius it becomes flaccid and malleable, and then you can shape it and inflate it. This results in complete, transparent volumes without mountings, so in glass a concept can be realized as clear as a bell. After it has been blown into shape the glass has to cool down very slowly, otherwise it shatters to pieces in front of your eyes.

EENLING EN VORMVINDER

Ik ben Arnout Visser, een vormvinder met een liefde voor glas en ontwikkel ideeën die ik vervolgens vertaal in een ontwerp. Ik werk graag met glas: met een goede glasblazer en een helder idee kun je in twintig minuten de meeste geweldige dingen maken. Geen ander materiaal heeft dit in zich. Glas heeft spectaculaire fysische gedaantes en eigenschappen. Bij kamertemperatuur is het hard, maar vanaf 700 graden Celsius wordt het week en buigbaar. Je kunt het dan vormen en opblazen. Zo ontstaan gave, transparante volumes, zonder bevestigingen. Daardoor kan een gedachte kraakhelder worden uitgevoerd in glas. Na het blazen moet het glas heel langzaam afkoelen, anders knalt het voor je ogen kapot.

Zelfgemaakte hut. Arnout: rechts met hond
Hut built by Arnout, seated on the right with dog

LABORATORIUM

Mijn liefde voor kunst en vormgeving heb ik niet van een vreemde: in mijn ouderlijk huis stonden een aantal beelden van Carel Visser, een broer van mijn vader, en onze meubels waren ontworpen door Martin Visser, ook een oom van mij. We woonden in Middelburg, waar ik aanvankelijk naar school ging. Doordat ik dyslectisch ben, was ik niet goed in talen: spelling was een ramp. Een lerares Duits vroeg mij zelfs ooit vriendelijk maar beslist of ik voortaan maar weg wilde blijven. Ik heb in totaal op vier verschillende scholen in vier steden gezeten en heb uiteindelijk staatsexamen VWO gedaan. Wel heb ik een creatief technisch inzicht.

Mijn ouders waren juist helemaal niet handig en lieten daarom alle technische zaken aan mij over. Ik herinner me dat ik op mijn achtste al stopcontacten repareerde. Eén van de kamers in ons huis had ik ingericht als laboratorium. Daar maakte ik kweekjes van algen en liet ik zoutkristallen groeien, die ik vervolgens bestudeerde onder mijn microscoop. Dat ging niet altijd goed. Eén keer deed zich een

Laboratory

It's obvious where my love for art and design came from: in my parents' house there were several sculptures by Carel Visser, one of my father's brothers, and our furniture was designed by Martin Visser, another of my uncles. We lived in Middelburg, where I first attended school. Because I'm dyslexic, I wasn't good at languages: spelling was a disaster. Once a German teacher actually asked me, amiably but resolutely, whether I wouldn't mind skipping her class from then on. I attended a total of four different schools in four towns and eventually took the pre-university VWO state exam. However, I do have creative technical insight.

My parents weren't handy whatsoever, so they left all the technical things to me. I remember that I was already repairing electric sockets at the age of eight. I had also equipped one of the rooms in our house as a laboratory, where I cultivated

algae cultures and grew salt crystals, which I then studied under my microscope. Things didn't always go to plan and once there was a huge explosion. I don't remember how exactly. When I was about 10 years old I built a two-storey hut in the garden. On the first floor I constructed a balcony where I liked to sit.

geweldige ontploffing voor. Ik weet niet meer precies hoe dat kwam. Toen ik een jaar of tien was bouwde ik in de tuin een hut van twee verdiepingen. Op de eerste verdieping had ik een balkon gemaakt waarop ik graag zat.

Expositie Chemistry - Creating new Worlds, Kijkduin
'Chemistry - Creating new Worlds' exhibition, Kijkduin

Tafellamp - *Light Balance* (met transformator als contragewicht)
Light Balance, table lamp (with transformer as a counterweight)

CONTRAGEWICHT

Toen ik 19 was, maakte ik de tafellamp *Light Balance*. Ik gebruikte de kleine halogeenlampjes die in die tijd net op de markt waren gekomen. Dit soort lampjes werken op laagspanning en daarom is een transformator noodzakelijk. Dat was toen nog een groot en zwaar blok. Om van dat nadeel een voordeel te maken, plaatste ik hem als contragewicht onder de tafel, zodat het zwaartepunt onder het tafelblad lag en de lamp op die manier op de tafelrand kon balanceren. In de schuur knutselde ik een prototype van dit ontwerp. Daarmee ging ik langs een aantal designwinkels in Nederland. Die zagen er wel wat in en bestelden dan drie stuks in drie kleuren. In een Amsterdams kraakpand heb ik toen honderd modellen in elkaar gesoldeerd. Dat was veel werk, maar gelukkig kreeg ik hulp van een bevriende edelsmid. Vervolgens waren we dagenlang aan het polijsten.

Toen ik 21 was stuurde ik die *Light Balance* in voor de prijsvraag *Interieur van Kortrijk*. Ik won de tweede prijs.

Counterweight

When I was 19 I made the *Light Balance* table lamp. I used the small halogen bulbs that had just been brought onto the market. These kinds of bulbs work on a low voltage so a transformer is needed, which back then was still a large, heavy block. To turn that disadvantage into an advantage I set it as a counterweight under the table, so that the centre of gravity was beneath the tabletop and the lamp could balance on the table's edge. I knocked together a prototype of this design in the shed, and took it to several design shops in the Netherlands. They thought it had something and ordered three units in three colours. I then soldered together a hundred models at a squatted warehouse in Amsterdam. That took a lot of work, but fortunately I was helped by a jewellery-maker friend. Then we were polishing for days.

When I was 21 I entered the *Light Balance* for the Kortrijk Interieur design competition and

won second prize. At around the same time I was approached by Harry Swaak, director of Lumiance lighting manufacturers. He thought it was a good idea for a designer to be involved with his company and produced various versions of the lamp, which were given the name *Tablo*. None of these versions used the transformer as a counterweight; it was concealed in the plug. Lumiance made the lamp from high-tech plastic components which could be clicked together. This meant you had to invest a lot of time on the moulds, but you could then save costs because there was no need for soldering. I had already discovered how tricky it was to produce the lamps myself, and I then also noticed that sometimes lamps were sent back, because there was something wrong with them. Besides, I found designing was much more enjoyable than producing. That's why I sold the design to Lumiance and decided to apply to study at the 3D Design department of the Academy of Visual Arts in Arnhem.

Tegelijkertijd werd ik benaderd door Harry Swaak, directeur van Verlichtingsindustrie Lumiance. Hij vond het leuk een ontwerper te betrekken bij zijn bedrijf en liet verschillende uitvoeringen van de lamp maken, die de naam *Tablo* kregen. In geen van die versies werd de transformator als contragewicht gebruikt: hij was weggewerkt in de stekker. Lumiance maakte de lamp van geavanceerde kunststof delen, die in elkaar konden worden geklikt. Hierdoor moest je veel investeren in de mallen, maar kon je vervolgens kosten besparen omdat er niet gesoldeerd hoefde te worden. Ik had al ondervonden hoe lastig het was om de lampen zelf te produceren, en ik merkte toen ook dat er soms lampen terug werden gestuurd, omdat er iets mis mee was. Bovendien vond ik het ontwerpen leuker dan het produceren. Daarom verkocht ik het ontwerp aan Lumiance, en besloot ik me aan te melden bij de Academie voor Beeldende Kunsten, Arnhem aan de afdeling 3D Design.

“Deze ‘Tablo-reeks’ was een onmiddellijk succes”

Harry Swaak, oud- directeur van Verlichtingsindustrie Lumiance:

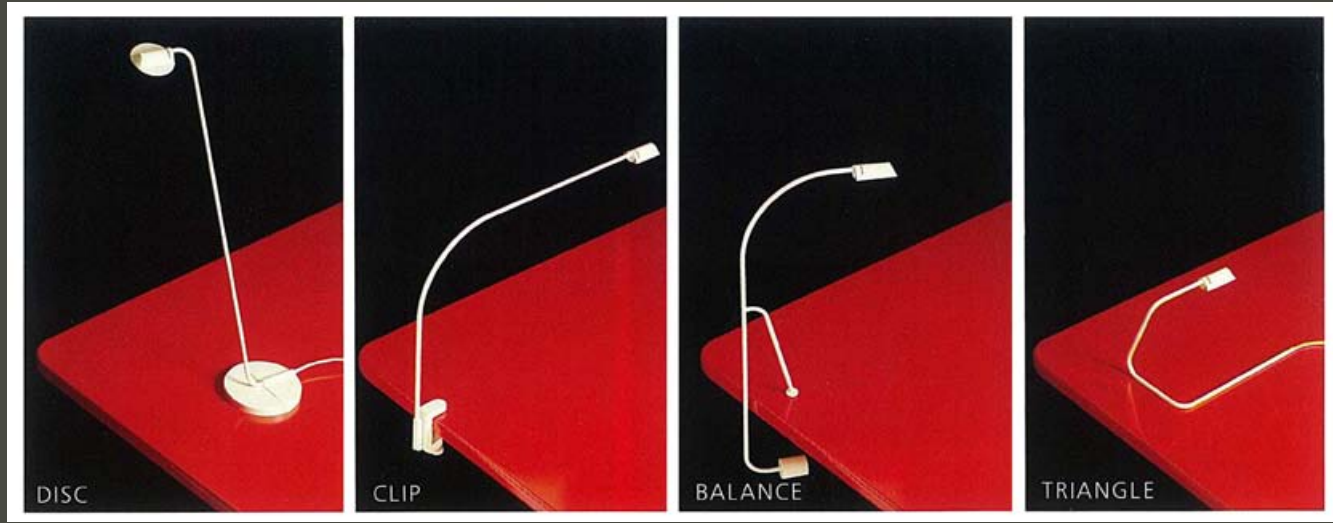
*“In 1983 zag ik een intrigerende kleine tafellamp bij Metz op de Keizersgracht in Amsterdam, de **Light Balance**, die ontworpen was door de mij toen nog onbekende Arnout Visser. Dit eenvoudige product ‘hing’ op de rand van een tafel en maakte gebruik van een klein halogeenlampje. Mijn interesse was gewekt en na enig zoeken vond ik Arnout in een pakhuis in de Van Diemenstraat in Amsterdam, te midden van heel veel zelfgeproduceerde lampen. Hij was toen 21 jaar, jong, opgewekt en ondernemend.*

Het model dat ik meekreeg naar Haarlem werd door de ontwerpafdeling van Lumiance met belangstelling maar ook enige scepsis bekeken. Wel erg klein, wel erg heet, wel erg handmade en wel erg specifiek in het gebruik. Kortom, een gevaarlijk product, dat te duur was om in grote aantallen te produceren. Tegelijkertijd was het ook verleidelijk door de elegantie.

Harry Swaak
former director of
Verlichtingsindustrie
Lumiance:

*“In 1983 I saw an intriguing little table lamp in the Metz department store at the Keizersgracht in Amsterdam, the **Light Balance**, which was designed by Arnout Visser, who was still unknown to me at the time. This simple product ‘hung’ on the edge of a table and made use of a small halogen lamp. My interest was aroused and after some searching I found Arnout in a warehouse at Van Diemenstraat in Amsterdam, in the midst of a great many self-made lamps. He was 21 years old at the time: young, lively and enterprising.*

The model I was given to take back to Haarlem was received by Lumiance’s design department with interest as well as a measure of scepticism: terribly small, really hot, very handmade and terribly specific in use. In short, it was a dangerous product that was too

expensive to produce in large quantities. At the same time it was seductive because of its elegance. The design department set to work. In consultation with Arnout the small, soldered-on metal cap was produced in a heat-resistant plastic, a small reflector was added and the lamp was rendered pivotable. The handiwork was avoided where possible or involved the use of high-grade tools such as injection moulds.

Three models were added to the range: a table lamp with a heavier base, a clip-lamp with a long arm, and a triangular version [the *Triangle*]. This *Tablo* series was an immediate success. The clarity of the design, its slenderness and the halogen lamp were factors that contributed to its success. However, a few years later it came to light that in exceptional circumstances halogen lamps could explode. It was therefore obligatory to add a protective glass sheath. For larger fittings this wasn't an issue, but for this small lamp it presented an unsolvable problem, because then it would no longer be possible for the heat to escape. In addition, many new table lamps had been brought onto the market in the meantime, so competition had increased rapidly and it was therefore taken out of production. However, with sales of almost 100,000 units both

De ontwerpfdeling ging aan het werk. In overleg met Arnout werd het kleine vastgesoldeerde metalen kapje uitgevoerd in een hittebestendige kunststof, kwam er een kleine reflector in, en werd de lamp draaibaar. Waar mogelijk werd het handwerk vermeden of werd er gebruik gemaakt van hoogwaardige gereedschappen zoals spuitgietmatrijzen.

*Er kwamen nog drie uitvoeringen bij: een tafellamp met verzwaaarde voet, een klemlamp met lange arm, en een driehoekige uitvoering (de *Triangle*). Deze 'Tablo-reeks' was een onmiddellijk succes. De helderheid van het ontwerp, de slankheid en het halogeenlicht waren factoren die aan het succes bijdroegen. Maar een aantal jaar later werd duidelijk dat halogeenlampen in uitzonderlijke gevallen konden exploderen. Daarom was het verplicht om een beschermglaasje toe te voegen. Voor grotere armaturen was dit geen punt, maar voor dit kleine lampje betekende dit een onoplosbaar probleem omdat de warmte niet meer weg kwam. Bovendien waren er inmiddels al weer veel nieuwe tafellampen op de markt gekomen, waardoor de concurrentie snel toenam. De productie werd daarom beëindigd. Maar met de verkoop van bijna 100.000 armaturen waren beide partijen zeer tevreden. Veel later, bij een opening van een tentoonstelling van Arnout, trof ik zijn trotse ouders. Zijn*

moeder zei toen: 'met dat kleine lampje heeft hij zijn opleiding helemaal zelf betaald'. Dat was geen slechte start voor deze bijzondere ontwerper."

parties were very satisfied. Much later, at the opening of an exhibition by Arnout, I met his proud parents. 'With that little lamp he paid for college all by himself,' his mother boasted. Hardly a poor start for this exceptional designer."

HET ULTIEME AMBACHT

The ultimate craft

In the late 1980s the 3D Design department's focus was on the development of an idea, the formalization, the correct line and the craftsmanship. My lecturers included Paul Schudel and Maria Hees, who took a new, bold and original approach and dealt with materials intelligently. For example, Maria Hees made jewellery from garden hoses. They were also self-producing designers. I was strongly drawn to the handicraft aspect, working with the various tools and instruments, such as the turning lathe and the vacuum machine that heats plastic so you can shape it with the aid of moulds, which was a new technique back then. I'm not a skilled artisan, but I have a great respect for craft. Glassblowing is the ultimate craft: it's to me trickier than heart surgery or flying a helicopter, because you need motor skills that verge on the incredible. Make one wrong move and you can start all over again. But at the art academy I wasn't really interested in work-

Eind jaren '80 draaide het bij de afdeling 3D Design om de ontwikkeling van een idee, de stilering, de juiste lijn en het ambacht. Ik kreeg onder andere les van Paul Schudel en Maria Hees. Zij hadden een nieuwe, brutale, originele aanpak en gingen slim om met materiaal. Zo maakte Maria Hees sieraden van tuinslangen. Ook waren ze zelfproducerend. Ik werd sterk aangetrokken tot het ambachtelijke, het werken met de verschillende gereedschappen en instrumenten, zoals de draaibank en de vacuümmachine die plastic verwarmt, zodat je het met behulp van mallen in vorm kunt brengen. Dat was in die tijd een nieuwe techniek. Ik ben geen geoefende ambachtsman, maar heb een groot respect voor het ambacht. Glasblazen is het ultieme ambacht. Het is volgens mij lastiger dan hartchirurgie of het besturen van een helikopter, want je hebt een motoriek nodig die aan het ongeloofelijke grenst. Één verkeerde beweging en je kunt opnieuw beginnen. Maar op de kunstacademie was ik nog niet echt bezig met glas. Ik maakte meubels van metaaldraad en fysische apparaten als weegschalen. Voor

Loep, Glasblazerij de Oude Horn
Magnifying glass, Glass Studio 'de Oude Horn'

ing with glass; I made furniture from metal wire and physical contraptions like weighing scales. For my graduation collection I designed a lamp with a glass shade, my first work in glass. I made the shade by laying a disc of glass on a mould then heating it. Gravity pulled the glass around the mould. My interest in the possibilities of glass was aroused.

mijn eindexamencollectie ontwierp ik een lamp met een glazen kapje, mijn eerste werk in glas. Ik maakte het kapje door een schijfje glas op een mal te leggen en het vervolgens te verhitten. Door de zwaartekracht trok het glas om die mal. Mijn interesse in de mogelijkheden van glas was gewekt.

“Arnout viel meteen op door zijn enthousiasme”

Maria Hees

jewellery and product designer who lectured at the Academy of Visual Arts in Arnhem while Arnout Visser was studying there:

“Around 1979 Arnout had himself already discovered that he very much wanted to do something with design. I had just graduated and was starting out as a autonomous producing designer (a new phenomenon back then), so he came to talk with me about this.

We decided that he would spend a year selling my products as an agent in order to gain practical experience. It must have quickly become obvious that being a successful entrepreneur doesn't come so easy, but this didn't deter him from enrolling for the Academy of Visual Arts in Arnhem.

A couple of years later we met each other again at the academy, when I taught there for a short while. Arnout stood out immediately because of his enthusiasm, open-mindedness and original ideas. After all these years you can still find those qualities in his work.”

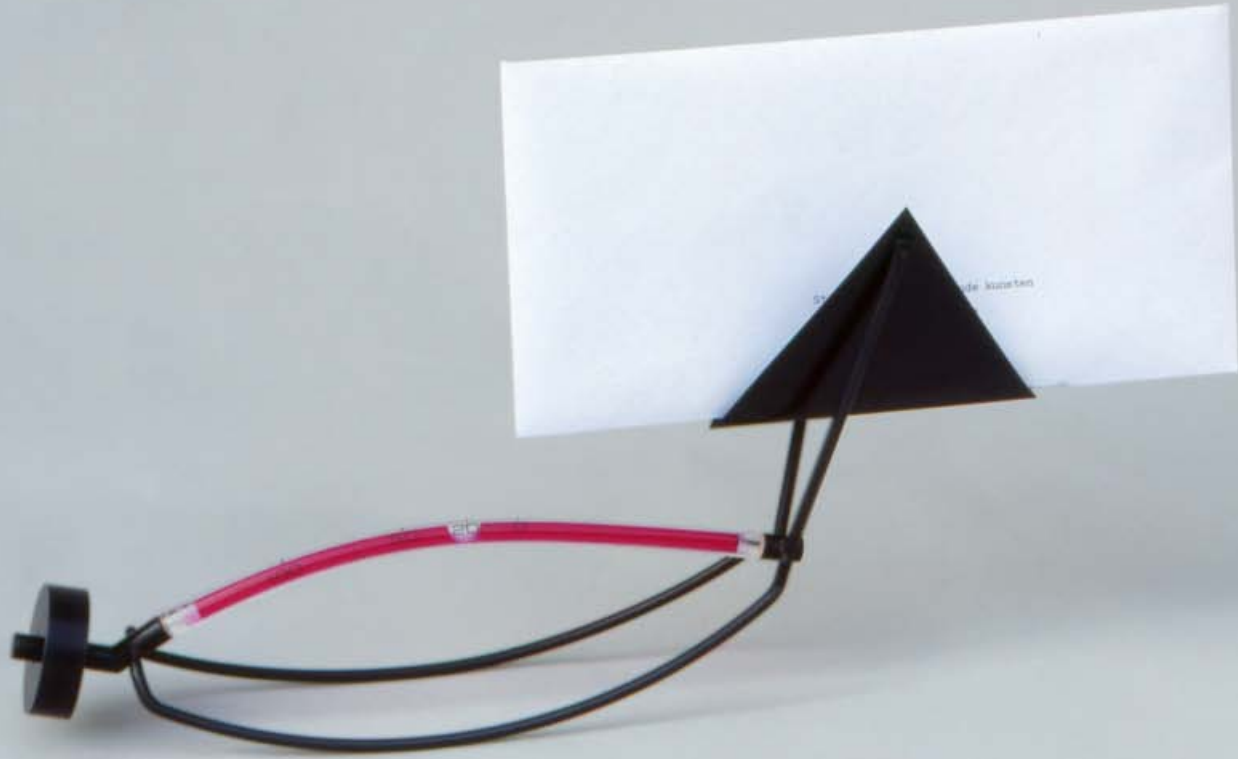
Maria Hees, sieraadontwerper, productontwerper en docent aan de Academie voor Beeldende Kunsten te Arnhem in de tijd dat Arnout Visser daar studeerde:

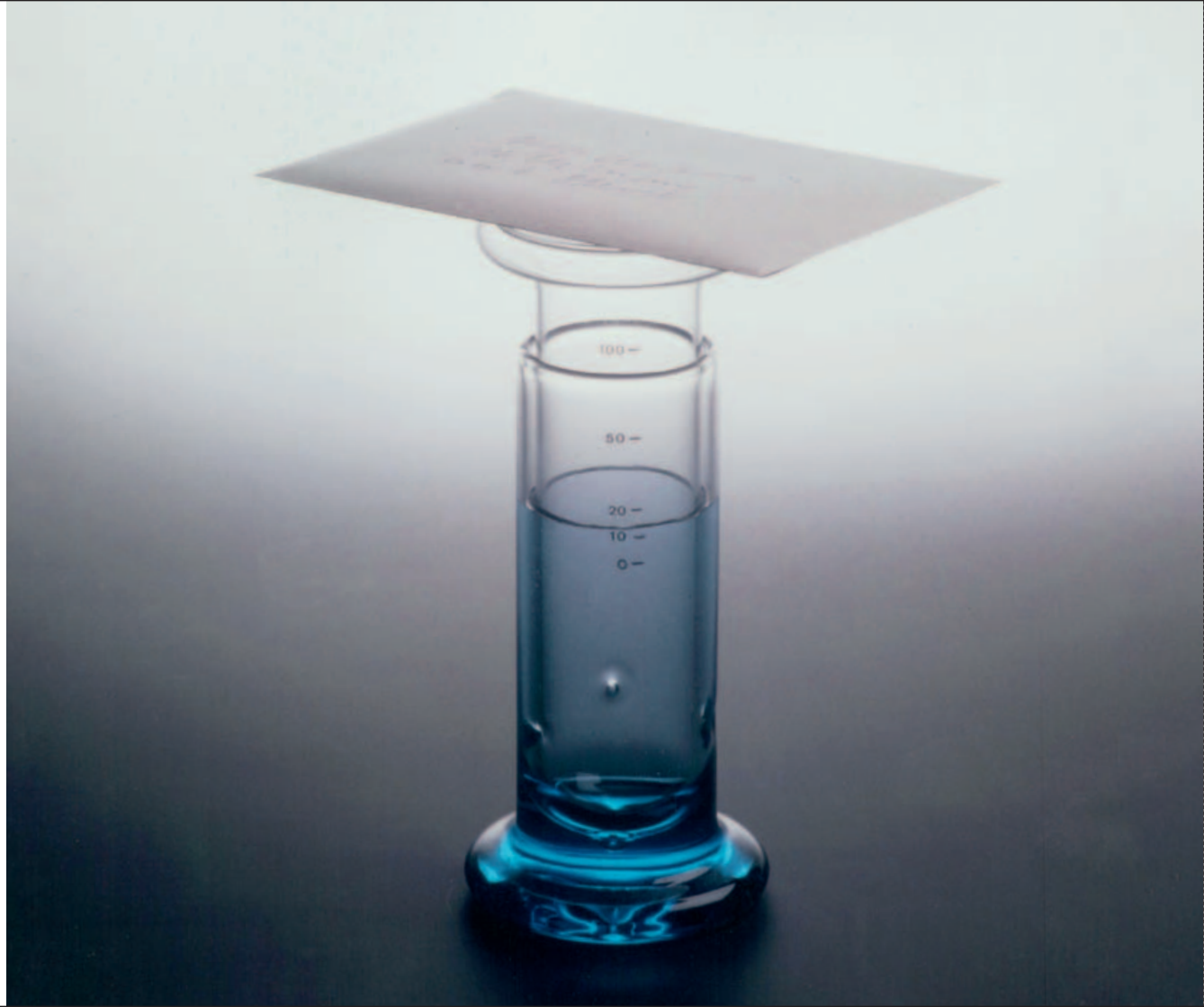
“Rond 1979 was Arnout zelf al tot de ontdekking gekomen dat hij graag iets met vormgeving wilde doen. Omdat ik net afgestudeerd was en gestart als zelfstandig producerend ontwerper (destijds een nieuw fenomeen), kwam hij daarover praten met mij.

We besloten dat hij, om praktijkervaring op te doen, als agent gedurende een jaar mijn producten zou gaan verkopen.

Dat succesvol ondernemen niet zo eenvoudig en vanzelfsprekend was, moet hem toen al duidelijk zijn geworden, maar het weerhield hem er niet van om zich in te schrijven voor de Academie voor Beeldende Kunsten in Arnhem.

Een paar jaar later op de academie kwamen we elkaar weer tegen, toen ik daar korte tijd les gaf. Arnout viel meteen op door zijn enthousiasme, onbevangenheid en zijn oorspronkelijke ideeën. Die eigenschappen vind je nu, na al die jaren, nog steeds terug in zijn werk.”

Lamp - eindexamenwerk Milaan
Lamp - graduation project, Milan
1990

Milan

In 1990 I headed to Milan to pursue a master's in industrial design at the Domus Academy. It was an international course and my year consisted of 35 students from 20 different countries: Japan, Korea, England, the Philippines... It has left me with a worldwide circle of friends.

We were taught by Michele De Lucchi, Alessandro Mendini and Ettore Sottsass, all from the Memphis design group. I thought it was intriguing how they designed chairs in an architectural manner. That was so new, stimulating and surprising! But I gradually realized that this approach is actually little more than skin-deep; it isn't really a well thought-out idea. You can also see that from the Groninger Museum, the designers of which included Alessandro Mendini and Michele De Lucchi, with whom I did an apprenticeship in Milan in 1991. That building was covered with a material that cannot

MILAAN

In 1990 ben ik naar Milaan vertrokken om daar een mastersopleiding industrieel design te volgen aan de Domus Academie. Het was een internationale opleiding. Mijn jaar bestond uit 35 studenten uit 20 verschillende landen: Japan, Korea, Engeland, de Filipijnen... Ik heb er een wereldwijde vriendenkring aan over gehouden.

We kregen les van Michele De Lucchi, Alessandro Mendini en Ettore Sottsass, ontwerpers van de Memphis beweging. Ik vond het interessant dat zij op een architectonische manier stoelen ontwierpen. Dat was zo nieuw, prikkelend en verrassend! Maar gaandeweg kwam ik erachter dat die benadering eigenlijk niet veel dieper gaat dan de huid, niet echt een doorwrocht idee is. Dat zie je ook bij het Groninger Museum, dat ontworpen werd door Alessandro Mendini en onder andere Michele De Lucchi, bij wie ik in 1991 in Milaan stage liep.

even withstand Dutch sunlight and it faded within a couple of years: keeping up appearances, but without a backbone. They are beautiful boxes, but the forms were constructed from cardboard.

Dat gebouw werd beplakt met een materiaal dat nog niet eens het Nederlandse zonlicht kan verdragen en binnen een paar jaar verbleekte. Het is de schone schijn, zonder ruggengraat. Mooie dozen, maar de vormen zijn opgetrokken uit bordkarton.

Clash

Nowadays Italy is still the Mecca of design, but at that time you could see that something was gradually changing there. The Memphis group was over its peak and Dutch design started to enter the frame. Dutch design is less exuberant, more restrained. There was a clash between the Dutch 'form follows function' and Memphis. That difference in approach also became evident when I designed the *Salad Sunrise*, an oil-and-vinegar bottle, during the initial months that I was in Milan. It's based on the fact that oil floats on vinegar. I found a producer of laboratory glass who was prepared to execute it. He produced technical glass for the chemical industry and had no experience with consumer products, which also explains why it is more like a piece of laboratory equipment. It prompted many positive reactions. My teachers thought it was a terrific idea as well, but they said: 'Now you have to develop the form, style it.' I

CLASH

Italië is vandaag de dag nog steeds het Mekka van design, maar in die tijd merkte je dat er langzaamaan iets aan het veranderen was. Memphis was over zijn hoogtepunt heen en het Nederlands design begon in beeld te komen. Nederlands ontwerp is minder uitbundig, meer calvinistisch. Er was een clash tussen het Nederlandse 'form follows function' en Memphis. Dat verschil in benadering werd ook duidelijk toen ik in de eerste maanden dat ik in Milaan zat de *Salad Sunrise*, een azijn- en oliestel, ontwierp. Het is gebaseerd op het feit dat olie op azijn drijft. Ik vond een laboratoriumglasblazer die het wilde uitvoeren. Hij maakte technisch glas voor de chemische industrie en had geen ervaring met consumentenproducten. Daarom werd het ook meer een fysisch apparaat. Ik kreeg er veel positieve reacties op. Mijn docenten vonden het ook een geweldig idee, maar ze zeiden: nu moet je de vorm ontwikkelen, stileren. Ik experimenteerde daar toen wat mee, maar uiteindelijk dacht ik: die vorm moet terug naar een eenvoudig buisje. Tot verbijstering van mijn docenten gebruikte

ik nooit kleur, want ik vond dat als de kleur het product goed of niet goed kon maken, het geen goed product was. Het concept moet goed zijn. Dat is nog steeds een typisch Nederlandse benadering.

Aanvankelijk wilde ik de *Salad Sunrise* door Alessi laten produceren, maar dat bedrijf ging uiteindelijk toch liever in zee met iemand die een meer bekende naam had. In die tijd had de collectie van Alessi nog een redelijk strakke uitstraling, net als het olie en azijnstel, maar langzamerhand werd toch steeds meer voor een decoratieve benadering gekozen. Naïeve, goedkope, massaproducten van kunststof, gemaakt in China.

then experimented with it, but in the end I thought: that form needs to be stripped back to a straightforward vial. To the bewilderment of my teachers I never used colour, because I thought that if a product being good or bad depended on the colour then it wasn't a good product. The concept had to be good. That is still a typically Dutch approach.

Initially I wanted to have the *Salad Sunrise* produced by Alessi, but in the end the company preferred to team up with someone whose name was more well-known. At that time the Alessi collection still had a fairly unfussy character, just like the oil-and-vinegar pourer, but it was gradually shifting towards a more decorative approach: naive, inexpensive, mass-produced plastic articles, made in China.

Prototypes *Salad Sunrise*
Salad Sunrise prototypes

Salad Sunrise en Salad Sunrise XL - Droog
1993
2008

Salad Sunrise XL - Droog
Salad Sunrise XL - Droog
2008

Drie versies van Zoutloper - Droog
1993
Three versions of the Salt Glass - Droog

Zoutloper - Droog
Salt Glass - Droog
1993

Suikereend en Melkuil
Sugar Duck and Milk Owl
1994

Condensation Bowl - Droog
Condensation Bowl - Droog

1998

DROOG DESIGN

Uiteindelijk werd de *Salad Sunrise* door Droog Design geproduceerd. Dat Nederlandse label was begin jaren '90 opgericht door Renny Ramakers en Gijs Bakker. Zij brachten een aantal bestaande producten van ontwerpers bij elkaar, onder andere van Piet Hein Eek, Richard Hutten, Eibert Draisma en mij. Zo ontstond een kleine collectie van totaal verschillende ontwerpen met een nieuwe vormtaal en logica. Er was een duidelijke overeenstemming tussen de benaderingen van de verschillende ontwerpers: een grappig, goed idee dat in een heldere vorm werd uitgewerkt. Droog Design was meteen succesvoller dan iedereen had verwacht en de *Salad Sunrise* werd één van de iconen van Droog. Mensen begrijpen het principe van de twee vloeistoffen en tegelijkertijd ook niet: gebio-logeerd houden ze het soms op de kop en zien dan tot hun verbazing de olie en azijn op de grond kletteren.

Vanaf die tijd heb ik vaker ontwerpen voor Droog Design gemaakt. In 1996 werden mijn Droogproducten in het

Droog Design

Salad Sunrise was eventually produced by Droog Design, a Dutch label established in the early 1990s by Renny Ramakers and Gijs Bakker. They assembled several existing products by designers, including work by Piet Hein Eek, Richard Hutten, Eibert Draisma and myself. This resulted in a small collection of totally different designs with a novel formal idiom and logic. There was an obvious correspondence between the approaches of the various designers: an amusing, solid idea that was elaborated into a clear-cut form. Droog Design was instantly more successful than anyone had anticipated and *Salad Sunrise* became one of Droog's icons. People understood the principle of the two liquids and at the same time it confused them: spellbound they sometimes hold it upside down and to their surprise they then see the oil and vinegar splatter to the floor. Since then I have made several designs for Droog Design. In

Microwave Plates - Dr 0000
Microwave Plates - Dr 0000

1997

Function Tiles - i.s.m. Erik Jan Kwakkel en Peter van der Jagt - Droog
Function Tiles - with Erik Jan Kwakkel en Peter van der Jagt - Droog

1997

Museum of Modern Art in New York tentoongesteld tijdens de expositie 'Contemporary Design from the Netherlands'. Een jaar later ontwierp ik, samen met Erik Jan Kwakkel en Peter van der Jagt de *Function Tiles*. Verschillende ontwerpers waren gevraagd om producten voor badkamers te ontwerpen. Andere ontwerpers kwamen met leuke doucheborstels en zo. Maar wij wilden geen prullaria maken. Wij probeerden die functies juist in tegel te verwerken, als bruikbare decoraties. Later, in 2001, ontwierpen we vanuit datzelfde principe de *Construction Tiles* waarmee je hoeken kunt betegelen, gepresenteerd in een groot model van een keuken. Die toonden we in Milaan tijdens de meubelbeurs. De belangstelling was overweldigend. Alleen was het niet mogelijk om de *Construction Tiles* door gewone tegelfabrieken te laten produceren, want die konden alleen variëren in kleur en opdruk. Na eindeloos zoeken, van Turkije tot Portugal, zijn Erik Jan Kwakkel en Peter van der Jagt in Velp zelf een tegelfabriek begonnen met een hogedruk keramiekpers, waarmee de tegels onder druk gegoten kunnen worden.

1996 my Droog products were shown at the Museum of Modern Art in New York, during the 'Contemporary Design from the Netherlands' exhibition. A year later I designed the *Function Tiles* together with Erik Jan Kwakkel and Peter van der Jagt. Various designers were invited to devise products for bathrooms. Other designers came up with nice shower brushes and suchlike, but we didn't want to make knickknacks. We tried to integrate those functions in the tile, as functional decorations. Later on, in 2001, we followed the same principle to design the *Construction Tiles*, with which you can tile corners, presented in a large model of a kitchen. We showed these in Milan during the furniture fair. The interest was overwhelming, but it was impossible to have the *Construction Tiles* produced by normal tile manufacturers, because they could only vary the colour and overprint. After endless searching, from Turkey to Portugal, Erik Jan Kwakkel and Peter van der Jagt established their own tile factory in Velp with a high-pressure ceramic press, with which the tiles can be cast under pressure.

Function en Construction Tiles - i.s.m. Erik Jan Kwakkel en Peter van der Jagt - Droog
Function and Construction Tiles - with Erik Jan Kwakkel and Peter van der Jagt - Droog

1997
2001

“Zijn Salad Sunrise behoort tot de eerste iconen uit de Droog-collectie”

Gijs Bakker

Co-founder of Droog Design:*

“Arnout Visser is unlike other glass designers: based on a technique he arrives at a particular idea, which then leads to new concepts. That dovetails well with Droog Design. His *Salad Sunrise* oil-and-vinegar pourer is among the earliest icons from the Droog collection. It proceeds from the scientific principle that oil floats on vinegar, so you can mix the fluids yet they still remain separate. The form of the product was determined by this basic principle. Another design that is included in the Droog collection is the *Optic Glass*. The convex and concave bubbles in the glass work like lenses, which distorts everything that you see through it, but only if the glass is filled with water. This has a strange, spiritual and cheerful effect on the otherwise simple tumbler.

Gijs Bakker, mede-oprichter van Droog Design*:

*“Arnout Visser is anders dan andere glasontwerpers. Vanuit een techniek komt hij tot een bepaalde opvatting, die vervolgens tot nieuwe concepten leidt. Dat past goed bij Droog Design. Zijn Salad Sunrise behoort tot de eerste iconen uit de Droog-collectie. Het gaat uit van het natuurwetenschappelijke principe dat olie op azijn drijft, waardoor je de vloeistoffen samen kunt voegen, terwijl ze toch gescheiden blijven. De vorm van het product wordt bepaald door dit uitgangspunt. Een ander ontwerp dat in de collectie van Droog werd opgenomen is het **Optic Glass**. De positieve en negatieve bubbels in het glas werken als lenzen, die alles dat je erdoorheen ziet vervormen, maar alleen als het glas met water gevuld is. Dit heeft een bijzonder, spiritueel en vrolijk effect op het anderszins eenvoudige drinkglas.*

*Samen met Erik Jan Kwakkel en Peter van der Jagt ontwierp Arnout binnen het thema **Dry Bathing de Function Tiles**, intelligente tegels voor de badkamer, ditmaal niet van glas, maar van keramiek. Hierbij is de tegel geen decoratief, maar een functioneel element: producten als handdoekhaakjes zijn in de tegels geïntegreerd. Dit geeft een nieuwe kijk op de badkamer.”*

*Droog Design werd in 1993 opgericht door Gijs Bakker en Renny Ramakers. Droog staat voor de droge humor die ontstaat door een verrassende kijk op alledaagse gebruiksvoorwerpen te geven. De door Droog geselecteerde ontwerpers doen onderzoek naar technieken en mechanismen, die ze vervolgens op een onverwachte manier toepassen. De vorm van de zo ontstane voorwerpen volgt logisch uit de functie ervan. De producten worden uiteindelijk seriematig geproduceerd, zodat ze toegankelijk zijn voor de gewone consument. Arnout Visser ontwierp verschillende producten voor Droog Design.

Arnout designed the *Function Tiles* within the 'Dry Bathing' series together with Erik Jan Kwakkel and Peter van der Jagt: intelligent tiles for the bathroom, made from ceramics rather than glass. The tile is not decorative here, but a functional element: products such as towel hooks are incorporated into the tiles. This offers a new perspective on the bathroom.”

*Droog Design was founded in 1993 by Gijs Bakker and Renny Ramakers. 'Droog' (literally 'dry') refers to the dry humour that results from taking a surprising look at everyday utensils. The designers selected by Droog carry out research into techniques and mechanisms, which they then apply in an unexpected manner. The form of the resulting objects follows logically from their function. The products are eventually produced in series, making them accessible to the normal consumer. Arnout Visser has designed various products for Droog Design.

Optic Glasses - Droog
1998

Optic Glasses - Droog

2 Window Drops - i.s.m. Bas van Tol - Droog voor Levi's RED

2002 Window Drops - with Bas van Tol - Droog voor Levi's RED

KATALYSATOR

Catalyst

I know Erik Jan Kwakkel from my student days. I call him the ceramics doctor. Erik Jan is good with computers and has a great technical insight. Together we devise an initial concept and by degrees develop the design further. I'm always collaborating, because I'm neither a glassblower nor an artisan; I'm a catalyst between parties. I think up a design and then I make a prototype and investigate whether there is a customer for it and whether there is a company that could put it into production.

In 1997 Erik Jan and I designed a double-walled coffee pot and double-walled beakers, *Cool Cups*, for the German ceramics company Rosenthal and Droog Design. A few years earlier, in 1991, I had already made double-walled glasses, but it proved difficult to find a manufacturer, and even now the head of the technical department gave back the drawings. 'Unmöglich,' he declared, so we

Ik ken Erik Jan Kwakkel uit de studieperiode. Ik noem hem de keramiekdokter. Erik Jan is goed met computers en heeft een groot technisch inzicht. Samen bedenken we een eerste concept en gaandeweg gaan we het ontwerp verder ontwikkelen. Ik ben altijd aan het samenwerken, want ik ben geen glasblazer en geen ambachtsman. Ik ben een katalysator tussen partijen. Ik bedenk een ontwerp en ga vervolgens een prototype maken en onderzoek daarna of er een klant voor is en of er een bedrijf is dat het in productie zou kunnen nemen.

In 1997 hebben Erik Jan en ik een dubbelwandige koffiepote en dubbelwandige bekers, *Cool Cups*, ontworpen voor het Duitse keramiek bedrijf Rosenthal en Droog Design. Een paar jaar eerder, in 1991, had ik al dubbelwandige glazen gemaakt. Het bleek lastig te zijn om daar een producent voor te vinden, en ook nu gaf het hoofd van de technische dienst de tekeningen terug en zei: 'Unmöglich'. We zijn toen samen zelf de prototypes gaan maken. We lieten twee

Arnout Visser en Erik Jan Kwakkel in het Europees Keramisch Centrum in Den Bosch
Arnout Visser and Erik Jan Kwakkel at the European Ceramic Work Centre in Den Bosch
2005

went and made the prototypes ourselves. We fused together two beakers with a glaze that was heated to 1,200 degrees. As a joke we decorated the bottom of our design with a logo in the style of Rosenthal, but that went down the wrong way: 'Piracy!' They hardly even glanced at the 'impossible' double-walled beakers themselves. We then approached the importer Pols Potten, which had a prototype produced in China within a month. They ordered 1,000 units, which was a small order for the Chinese company in question.

For the second order, six months later, the people who had made the first batch were already working somewhere else. The moulds had been left standing on a staircase and had fallen and suffered damage a number of times, so we had to start afresh.

Ten years later this kind of double-walled beaker was being produced by the millions per year by a big company. If you saw through them then you can see that they follow the same structural logic as ours. We talked with Pols Potten about whether we could take that company to court, but it is impossible to take legal action against such a big company. The legal costs are beyond the reach of a relatively small

bekers in elkaar vast smelten met glazuur dat tot 1200 graden werd verhit. De bodem van ons ontwerp versierden we voor de grap met een logo in de stijl van Rosenthal, maar dat werd niet begrepen: 'Piraterij!'. De 'Unmögliche' dubbelwandige bekers zelf bekeken ze nauwelijks. Daarna zijn we naar importeur Pols Potten gegaan. Die liet binnen een maand een prototype in China produceren. Ze bestelden duizend stuks, wat weinig was voor dat Chinese bedrijf.

Bij de tweede bestelling, een half jaar later, bleken de mensen die de eerste lading gemaakt hadden al weer ergens anders te werken. De mallen hadden op een trap gestaan en waren verschillende keren naar beneden gevallen en beschadigd. We moesten weer helemaal opnieuw beginnen.

Tien jaar later werd dit soort dubbelwandige bekers met miljoenen per jaar gemaakt door een groot bedrijf. Als je ze doorzaagt, zie je dat ze met dezelfde logica in elkaar zitten als die van ons. We hebben met Pols Potten besproken of we dat bedrijf voor de rechter konden slepen. Maar het is ondoenlijk tegen zo'n groot bedrijf te procederen. De juridische kosten zijn door een relatief klein bedrijf niet op te brengen. Je kunt patenten aanvragen, maar

dat is enkel mogelijk voor grote bedrijven. Als je tegen bedrijven in China gaat procederen, dan veranderen die weer van naam en via 100 andere holdings gaat de verkoop gewoon door.

enterprise. You can apply for patents, but that's only viable for big companies. And if you start proceedings against companies in China, then they just change their company name and sales continue via 100 other holdings.

20 Glasmeester Petr Červený, Tisjechřě
22 Master glassmaker Petr Červený, Czech Republic

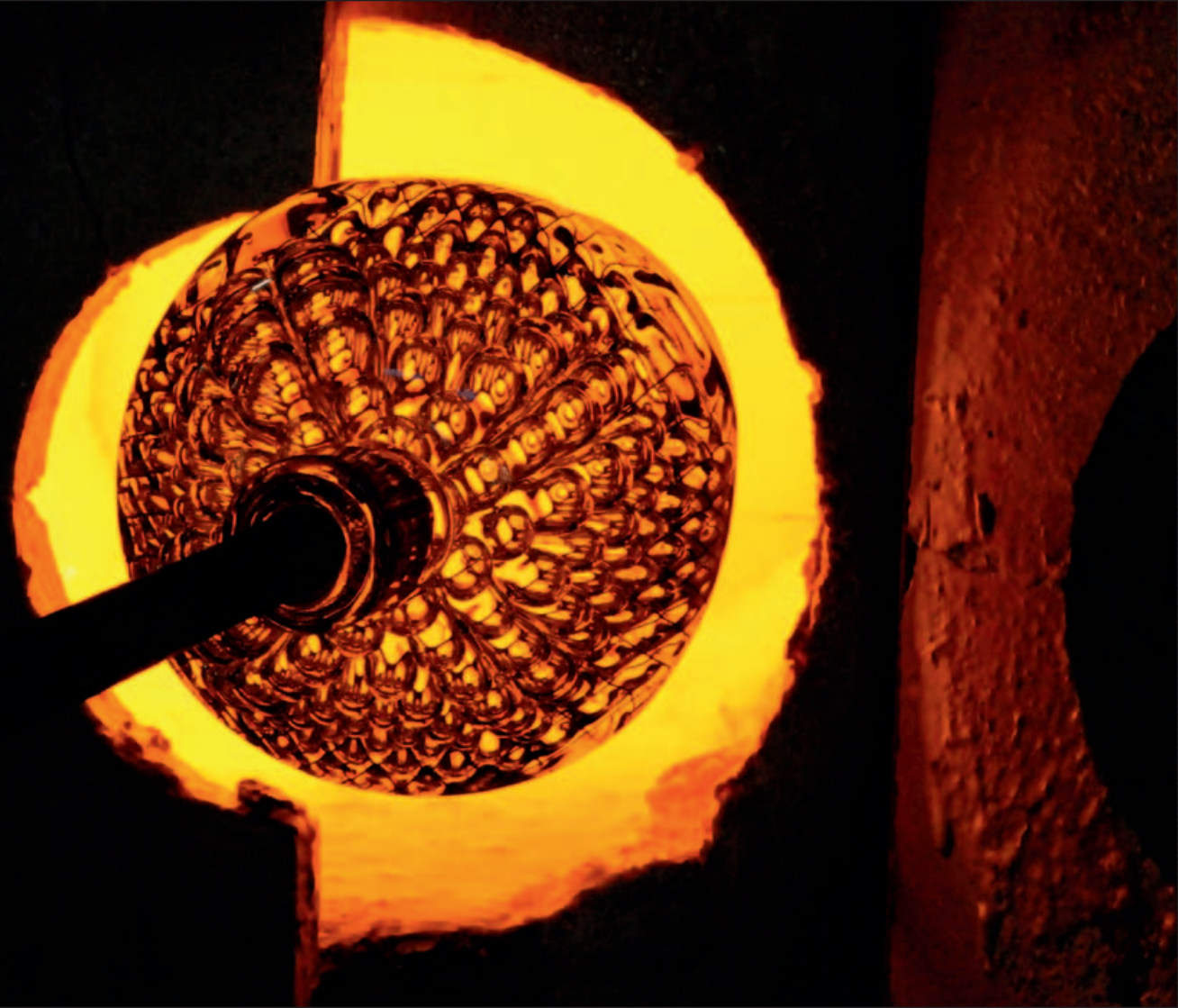
TSJECHIË

Begin jaren '90 ben ik voor het eerst in Bohemen, Tsjechië, geweest, in de buurt van Nový Bor. De meeste glasblazers van Nový Bor zijn mannen van boven de vijftig, met doorleefde koppen en grote buiken. De fysiek van de Tsjech schijnt perfect te zijn om glas te blazen. Maar het ambacht is op zijn retour. Het oorspronkelijke Tsjechische glas wordt erg bewerkt en er wordt veel goud en kleur toegevoegd. Wij vinden het kitsch. Allemaal ontwerpen die al 100 jaar oud zijn en die geen hond meer wil kopen. De glasvakschool van Nový Bor kan tegenwoordig nauwelijks nog leerlingen vinden. De meeste glasblaasbedrijven in Nový Bor heb ik failliet zien gaan door de crisis die daar eigenlijk al tientallen jaren aan de gang is. Er zijn maar een paar gespecialiseerde glasateliers overgebleven. Gelukkig ontstaan er tegelijkertijd ook weer kleine nieuwe gespecialiseerde bedrijfjes in een soort coöperatie vorm.

The Czech Republic

I first went to Bohemia in the Czech Republic in the early 1990s, in the vicinity of Nový Bor. The majority of Nový Bor's glassblowers are men in their 50s or older, with faces etched by age and generous bellies. The physique of Czech people seems to be perfect for blowing glass, but the craft is in decline. Traditional Czech glass is highly decorated and they apply lots of gold and colour. We think it's kitsch. All these designs are already 100 years old and there's hardly a soul who wants to buy them these days. Nowadays the glassmaking college in Nový Bor can hardly find any students. I've seen the majority of glassblowing businesses in Nový Bor go bankrupt because of the crisis, which has actually persisted for decades already; there are just a few specialized glass studios remaining. Fortunately people are also setting up small specialist enterprises, in the form of cooperatives.

Lamp *Explosion*, Tsjechië
Explosion lamp, Czech Republic

Mijn ontwerpen worden uitgevoerd door mensen waar ik soms al twintig jaar mee samenwerk. De glasblazers beginnen 's ochtends om half 6. Ze hebben bedacht, al eeuwen geleden, dat je dan goed kunt werken. Een werkdag is een soort marathon: zwaar zweetend en kettingrokend wordt er uur na uur glas geblazen. Eten gebeurt vaak tussendoor, staand. Doorlopend worden grote pullen bier gedronken. De middagen reserveren de glasblazers voor wat ze hun 'monkey business' noemen: zwart bijklussen. In het atelier staan ook andere bestellingen klaar, zoals een kroonluchter voor Dubai met honderden glazen gouden krulletjes. Of perfecte imitaties van het glaswerk van Versace, in zorgvuldig nagemaakte geschenkverpakking. Eens in de zoveel tijd komt een Russische dame een lading van die zwaar vergulde glazen ophalen voor haar Russische clientèle.

My designs are executed by people who I've sometimes been collaborating with for 20 years. The glassblowers start work at half past five in the morning. They came up with the idea many centuries ago that this is a good time to work. A working day is a bit like a marathon: sweating heavily and chain-smoking, they spend hour after hour blowing glass. They often just grab a bite to eat on the hoof. They drink continuously from large tankards of beer. The glassblowers set aside the afternoons for what they call their 'monkey business': working on the side. There are also other completed commissions standing around the studio, such as a chandelier for Dubai with hundreds of golden glass scrolls or perfect imitations of Versace glassware, in meticulously copied gift-packaging. Every now and again a Russian lady visits to pick up a load of these heavily gilded glasses for her Russian clientele.

Lamp *Explosion*, Tsjechië
Explosion lamp, Czech Republic

“Wij zien met veel plezier hoe hij het glasambacht vooruit helpt naar de toekomst”

Dr Milan Hlaveš

Senior curator of the glass and ceramics collections of the Museum of Decorative Arts in Prague:

“Arnout Visser loves experimenting with an array of materials, where glass occupies a pre-eminent position. He seeks unorthodox ways of using it. He himself says that to do so he employs principles of scientific logic and physical laws. What I find to be his essential quality, however, is not only his passion for figuring out how things work, but above all a sense of play and humour. In my opinion he is mainly attracted by the creative spirit of the local people, the glassmaking tradition, which dates back to the 13th century, and especially the fact that this tradition has continued unabated and is kept very much alive by skilful glass craftsmen.

To Arnout Visser, Czech glassworks and studios are no doubt not only places where glass

Dr Milan Hlaveš, senior conservator van de glas- en keramiekcollectie van het Museum voor Toegepaste Kunst in Praag:

“Arnout Visser experimenteert graag met allerlei materialen, en glas neemt daarbij een bijzondere plaats in. Hij zoekt naar onorthodoxe toepassingen ervan. Dat doet hij, zegt hij zelf, door wetenschappelijke logica en natuurwetten in te zetten. Maar ik constateer dat zijn grote talent niet alleen de fascinatie is voor hoe dingen werken, maar bovenal zijn humor en zijn speelse geest. Wat hem in Praag lokt, is volgens mij vooral de creativiteit van de mensen, de glasblazerstraditie die teruggaat tot de dertiende eeuw, en dan met name het feit dat die traditie nog volop leeft en door bekwame glasblazers in stand wordt gehouden.

De Tsjechische glasfabrieken en -werkplaatsen zijn voor Arnout Visser waarschijnlijk niet alleen plekken waar vakmensen alles verwezenlijken wat er maar ‘in hem opkomt’,

*maar ook een inspirerende omgeving. In 2012 maakte hij zijn **Water Head** – een glazen koepel gevuld met water, opgehangen aan een touw, waar je je hoofd in kunt steken. Het visoegeffect vervormt het gezicht tot een grimas, maar geeft vooral een andere kijk op de wereld. **Water Head** zie ik als een logisch vervolg op Arnouts eerdere ontwerpen, zoals zijn **Optic Glasses** en zijn **Window Drops**, uit elastisch pvc.*

Wij verheugen ons in de Tsjechische Republiek altijd op een bezoek van Arnout en zien met veel plezier hoe hij het glasambacht vooruit helpt naar de toekomst, wanneer zijn vindingrijke ideeën onder de handen van onze meester-glasblazers uitgroeien tot opmerkelijke en uiterst originele objecten.”

craftsmen materialize for him whatever 'comes to his mind', but also an inspiring kind of environment. In 2012 he created his *Water Head* – a glass dome filled with water, hanging from a rope, into which one can put one's head. Its fish-eye effect transforms the face into a grimace, but more than anything else it facilitates a different view of the world. I perceive *Water Head* as the logical outcome and continuation of Arnout's earlier designs, for example his *Optic Glasses* and *PVC Window Drops*.

We always look forward to seeing Arnout in the Czech Republic and are pleased to witness how he advances the art of glassmaking towards the future when his inventive ideas are moulded into extraordinary and highly original objects in the hands of our glass masters.”

Lamp Liquid Light, Leerdam
Liquid Light lamp, Leerdam

2012

GESTOLDE BEWEGING

De glasblazers zijn gewend om steeds één ontwerp in serie te maken, productie te draaien. Door die routine kunnen ze constante goede kwaliteit leveren, zodat de wanddikte van het glas tot op de millimeter juist is. Bij mij gaat het anders. Zodra we een goed model hebben, gaan we andere dingen doen. Steeds proberen we iets nieuws en dat gaat vaak fout. Aan het eind van de dag hebben we een berg scherven en soms een paar nieuwe ontwerpen. Eén van mijn laatste ontwerpen is *Liquid Light*, een lamp die in één keer uit één grote uitgetrokken bel glas is gemaakt: een gestolde beweging. De lamp wordt gemaakt zonder mal, zelfs zonder gereedschap; enkel met de perfecte coördinatie van handen en mond. Elke keer is het lastig om de glasbel te buigen en tegelijk op te blazen in de vorm van een bureaulamp.

Het eerst ontwerp was transparant, maar latere versies waren ook in kleur. Wanneer de vorm goed is, wordt hij aan de blaaspijp, in de koeloven verder gekoeld tot hij niet meer vervormd. Na minstens 24 uur langzaam koelen kan de

Frozen movement

The glassblowers are accustomed to making a single design in series, turning them out as if on a production line. Thanks to this routine they can offer a consistently high quality, so that the thickness of the glass is correct to the millimetre. With me it's a different matter: as soon as we have a good model we go and do something different. We are constantly trying new things and often this goes wrong. At the end of the day we have a mountain of shattered glass and occasionally a couple of new designs. One of my most recent designs is *Liquid Light*, a lamp that is made in one go from a large, drawn-out blob of glass: a frozen movement. The lamp is made without a mould, even without equipment; the perfect coordination of hands and mouth is all it takes. It is always difficult to bend the blob of glass while simultaneously blowing it into the form of a desk lamp.

The initial design was transparent, but later versions were coloured as well. Once the correct form is achieved it is cooled down further in the annealing oven, still attached to the blowpipe, until fully solidified. After at least 24 hours of slow cooling the lamp can be tapped off the pontil, ground smooth, holes drilled and polished. Bulbs, wires and transformers are fitted at the studio in Arnhem.

**lamp worden afgetekend, afgezaagd, geboord en gepolijst.
In het atelier in Arnhem worden er lampjes, snoeren en
transformators in geïnstalleerd.**

Lamp *Liquid Light*, gemaakt in studio Vrij Glas in Zaandam
Liquid Light lamp, made at studio Vrij Glas in Zaandam
2011

Lamp *Liquid Light* - Tsjechië
Liquid Light lamp - Czech Republic

2009

2006
Bushglass, Kenya
Bush glass, Kenya

KENIA

Kenya

I made my first trip to Kenya in 2000. If you spend a while in Africa, then you notice that much of the development aid of recent decades has had a negative rather than a positive effect. In Kenya I regularly saw aid supplies, such as mountains of second-hand clothing. These were donated by the West, but left the local tailors and dressmakers without work. I was really interested in seeing what you can mean there as a designer, by having designs realized there and developing tools: trade not aid. I think up a design and seek out the materials and the labour force to go and make it.

Since then I've returned to Kenya often, to Kitengela, where there are glass workshops and glass furnaces. It's wonderfully inspiring to see how everything is recycled there, because it's expensive to bring in new raw materials while labour is cheap. They don't even throw away a crown cap and the glass of

In 2000 maakte ik voor het eerst een reis naar Kenia. Als je een tijdje in Afrika geweest bent, dan merk je dat veel ontwikkelingshulp van de afgelopen decennia geen positief, maar juist een negatief effect heeft gehad. In Kenia zag ik regelmatig hulpgoederen, zoals bergen tweedehands kleding. Die waren door het Westen geschonken, maar maakten de lokale kleermakers werkloos. Ik vond het wel heel interessant om te kijken wat je daar als ontwerper kunt betekenen door ontwerpen uit te voeren en gereedschappen ontwikkelen, geen aid, maar trade. Ik bedenk een ontwerp en zoek de materialen en de mankracht om het te gaan maken.

Ik ben sinds die tijd regelmatig naar Kenia teruggegaan, naar Kitengela, waar glaswerkplaatsen en glasovens zijn. Geweldig inspirerend hoe daar alles wordt gerecycled, want het is duur om nieuwe grondstoffen aan te voeren, terwijl arbeid juist goedkoop is. Daarom wordt er nog geen kroonkurk weggegooid en het glas van kapotte ruiten en flessen

Prepareren vensterglas, Kenia
Preparing window glass, Kenya

2008

Lamp *Liquid Light* van bushglas, Kenia
Liquid Light lamp made from bush glass, Kenya
2007

wordt omgesmolten, zodat er weer nieuwe producten van kunnen worden gemaakt. Wat ik ook bijzonder vind, is dat in Kitengela alles rond is: de vormgeving, de architectuur... nergens zijn haakse hoeken te vinden. Dat komt door de hippie-invloeden uit Europa en omdat alles met de hand wordt gemaakt, ook op het gebied van glas: er worden geen mallen gebruikt. Het gerecyclede glas is taai en lastig te bewerken, dingen worden vaak scheef. Ik heb niet geprobeerd om daar strakke vormen van te maken, maar heb het juist als een kracht gezien: ik probeer ontwerpen te maken waarbij het scheve er juist voor zorgt dat producten levendig zijn, bezield worden. De bellen en verontreiniging geven diepte aan het glas. Ze vormen een soort decoratie en het geeft het gevoel dat het glas doorleefd is.

Het glasblaasatelier waar ik mijn ontwerpen laat uitvoeren, Kitengela Hot Glass, is eigendom van Anselm Croze, een tot Keniaan genaturaliseerde Duitser die ooit stage heeft gelopen bij de beroemde glasfamilie Heesen uit Leerdam. Dat zie je nu nog terug in de vormtaal. Vroeger moest je, om bij Kitengela te komen, met een zware terreinwagen een rivierbedding volgen. Nu ligt er een asfaltweg. Het is er daardoor gevaarlijker geworden. Het gezin van Anselm is met veel geweld overvallen door criminelen. Omdat er geen

broken windows and bottles is melted down so that new products can be made from it. Something else I consider to be special is that everything at Kitengela is round: the design, the architecture... there isn't a single right-angled corner to be found. That's because of the hippie influences from Europe and because everything is made by hand, even in the field of glass: they don't use any moulds there. The recycled glass is tough and tricky to work with, so things often turn out lopsided. I didn't try to turn out rigid shapes, but treated this as a strength: I try to produce designs in which the crookedness means that products are vivacious, come alive: the bubbles and impurities lend depth to the glass. They form a decoration of sorts and it gives the feeling that the glass is marked by age.

The glassblowing studio where I have my designs executed, Kitengela Hot Glass, is owned by Anselm Croze, a German who became a naturalized Kenyan. He once followed an apprenticeship with the renowned Heesen family of glassblowers from Leerdam and that is still evident in his formal idiom. In the old days you had to follow a river channel in a sturdy four-wheel drive vehicle to get to Kitengela; now there's an asphalt road, but this has also made it more

dangerous: Anselm's family was violently attacked by criminals. As there is no connection to the electricity network, they use a special glass furnace. This was developed by a Finnish glass artist, imitating a centuries-old design. The fire is used to pressurize water, then the resulting steam is used to inject fuel into the furnace. This fuel consists of waste engine oil, which is collected from garages. Everything is self-regulating and runs on the pressure of the steam.

Someone showed me a container full of old spectacles and sunglasses from the West at an eye hospital in Nairobi. They couldn't do anything with them because the strength of the glasses varies per person. I collected the lenses and provided them with copper rims so that they could be soldered together into an immense *Lens Lamp*, a kind of African Tiffany, which ended up hanging in Groningen City Hall. From the frames I made belt buckles.

aansluiting op het elektriciteitsnetwerk is, wordt gebruik gemaakt van een speciale glasoven. Die werd ontwikkeld door een Finse glaskunstenaar, naar een eeuwenoud ontwerp. Met het vuur wordt water onder druk gebracht. Vervolgens wordt met behulp van de ontstane stoom brandstof in de oven gespoten. Die brandstof bestaat uit afgewerkte olie, die ze ophalen bij garages. Alles is zelf-regulerend en draait op de druk van de stoom.

In een oogziekenhuis in Nairobi liet iemand me een container vol oude Westerse brillen en zonnebrillen zien. Ze konden er niets mee omdat de sterkte van de glazen per persoon verschilt. Ik heb de glazen verzameld en ze laten voorzien van koperen randen waardoor ze aan elkaar konden worden gesoldeerd tot een immense Lenzen-lamp, een soort Afrikaanse Tiffany, die later in het gemeentehuis van Groningen kwam te hangen. Van de monturen maakte ik riemgespen.

Van Bierfles tot Bierglas - i.s.m. Simon Barteling
From Beer Bottle to Beer Glass - with Simon Barteling

Lenzenlamp
Lens Lamp
2008

*“Het ging niet om het designding,
maar om de daad die hij ermee stelde”*

Chris Reinewald

a journalist specialized in art, culture and design, shares his perspective on Arnout Visser in relation to humanitarian design:

“Arnout Visser regularly visits the workshop at Kitengela, under the approach route to the airport of Nairobi, the capital of Kenya. On his first visit he showed the craftsmen his design sketches, but they didn't understand them, so Arnout improvised. For example, he used the hollow forms of a cactus as a mould for a remarkable vase. He is gradually elevating the technique and production there to a higher level, and during his working visits he pays the staff a full salary.

Arnout uses the somewhat negative term 'bush glass' (glass of inferior quality) as a sobriquet. It is often made from recycled window glass. In addition, tourists on safari leave behind many soda and beer bottles as well as signal-blue

Chris Reinewald, *journalist, gespecialiseerd in kunst, cultuur en design, geeft zijn visie op Arnout Visser in relatie tot humanitair design:*

“Arnout Visser bezoekt met vaste regelmaat de werkplaats in Kitengela, onder de aanvliegroute naar de Keniase hoofdstad Nairobi. Bij het eerste bezoek liet hij hen ontwerptekeningen zien, maar die begrepen ze niet. Daarom ging Arnout improviseren. Zo gebruikte hij de holle vormen van een cactus als mal voor een opmerkelijke vaas. Gaandeweg tilt hij de techniek en productie daar naar een hoger niveau en de medewerkers betaalt hij tijdens zijn werkverblijf een volwaardig salaris.

Arnout gebruikt de negatieve vakterm Bush-glass (glas van inferieure kwaliteit), als geuzennaam. Het wordt vaak gemaakt van gerecycled vensterglas. Daarnaast laten safari-vierende toeristen veel cola- en bierflesjes en signaalblauwe likeurflessen achter. Dit flessenglas is zuiverder dan vensterglas en laat zich dus ook mooier omvormen tot lampen en

spirits bottles. This bottle glass is purer than window glass and can therefore be transformed into lamps and vases more easily. Former prostitutes converted fragments of brown beer glasses and blue glass into bead necklaces.

In Kenya, as in other African countries, AIDS has claimed many victims. With his condom vases Arnout hopes to smash the social taboos about AIDS and the use of contraceptives. He also designed a lamp that resembles a giant condom, to which real condoms were affixed. During an exhibition in Nairobi these were plucked off by the visitors, exactly as intended. But more importantly everyone was talking about it with a chuckle: in the studio, in the pub and at home. It wasn't about the design object but what he actually did with it, precisely as Victor Papanek, the pioneer of humanitarian design, had intended it over 40 years earlier."

vazen. Voormalige prostituees verwerkten de scherven van bruine bierglazen en blauw glas tot kralenkettingen.

Net als in andere Afrikaanse landen eist AIDS in Kenia veel slachtoffers. Met condoomvazen probeert Arnout de maatschappelijke taboes op AIDS en het gebruik van voorbehoedsmiddelen te doorbreken. Zo ontwierp hij een lamp die lijkt op een reuzencondoom, waar echte condooms op waren geplakt. Deze werden tijdens een expositie in Nairobi door de bezoekers weggeplukt, precies de bedoeling. Maar belangrijker was dat iedereen er gniffelend over sprak: in de werkplaats, in de kroeg en thuis. Het ging niet om het design, maar om de daad die hij ermee stelde. Precies zoals Victor Papanek, pionier van het humanitair design, dat zich dik veertig jaar geleden voorstelde."

Condoomvaas, Kenya
Condom Vase, Kenya
2008

Al miljoenen jaren blijft de neushoorn zijn hoorn in een mooie vorm,
ver voordat mensen zich met vormgeving bezig zijn gaan houden...!

Ant S Unier

Vensterglas recyclen - Kenia
Recycling window glass - Kenya
2008

Suikerstrooiers - i.s.m. Simon Barteling, Kenia
Sugar Casters - with Simon Barteling, Kenya

2002

Blown to Life

Kialo may well be Africa's best glassblower. In 2010, on the invitation of the National Glass Museum in Leerdam and me, he and several colleagues visited the Netherlands for the 'Blown to Life' workshop with Kenyan, Czech and Dutch glassblowers. The aim was to share expertise and improve the quality of Kenyan glassblowing. For three weeks we worked with these glassblowers and with Kenyan and Dutch artists, including the Dutch artists Maria Roosen and Floris Schoonderbeek. The artists developed ideas that were then executed by the glassblowers. I personally developed several vases and carried out research into half-open glass moulds. The plan was to put the designs into production in Kenya and to have containers sailing to and fro, carrying materials and equipment on the outward leg and transporting design products on the return journey. But the first container was already dogged by delays: it had to sail all the way around

BLOWN TO LIFE

Kialo is misschien wel de beste glasblazer van Afrika. Op uitnodiging van het Nationaal Glasmuseum Leerdam en mij is hij in 2010, samen met een aantal collega's, in Nederland geweest voor de workshop 'Blown to Life' met Keniaanse, Tsjechische en Nederlandse glasblazers. Het doel was om kennis uit te wisselen, de kwaliteit van het Keniaanse glasblazen te verbeteren. Samen met Keniaanse en Nederlandse kunstenaars, waaronder de Nederlanders Maria Roosen en Floris Schoonderbeek, en Keniaanse, Nederlandse en Tsjechische glasblazers hebben we drie weken gewerkt. De kunstenaars ontwikkelden ideeën die vervolgens werden uitgevoerd door de glasblazers. Ikzelf ontwikkelde een aantal vazen en deed onderzoek naar half open glasmallen. Het plan was om de ontwerpen uiteindelijk in Kenia in productie te brengen en om containers heen en weer te laten varen die op de heenweg materialen en gereedschappen zouden brengen, en op de terugweg designproducten zouden vervoeren. Maar de eerste container werd al vertraagd: hij moest

South Africa, because Somali pirates were blocking the route via the Suez Canal.

In Leerdam the Africans, just like the Czechs, were treated like princes and were paid well for their work. They returned to Kenya with bulging wallets and they had all bought the newest mobile phones in the Netherlands. This didn't turn out so well, because when the glassblowers went back to work for Anselm in the hot workshop, they were constantly on the phone. That is highly dangerous, because liquid glass has a temperature of 1200 degrees. Nevertheless they were calling constantly while at work, so in the end Anselm sacked them. Kialo set up a competing glassblowing company elsewhere, while some of the other sacked glassblowers are now working in Tanzania and even on the Seychelles. You might say that our invitation resulted in glassblowing spreading across Africa like an oil-slick. A success, for sure, but not in the way we expected.

Since then Czechs have been going to Kenya regularly to help improve the glass techniques there. Czech and Kenyan glassblowers can get on very well, as was demonstrated in Leerdam. The Czech blowers command plenty of respect, because they are skilful, virtuoso buffalos.

helemaal rond Zuid-Afrika varen, omdat Somalische piraten de weg via het Suezkanaal blokkeerden.

In Leerdam werden de Afrikanen, net als de Tsjechen, als prinses behandeld en ze kregen goed betaald voor hun werk. Ze gingen terug naar Kenia met een dikke portemonnee en ze hadden allemaal de nieuwste mobiele telefoons in Nederland gekocht. Dat laatste pakte niet zo goed uit, want toen de glasblazers weer bij Anselm in de hot shop aan de slag gingen, waren ze voortdurend aan het telefoneren. Levensgevaarlijk, want vloeibaar glas heeft een temperatuur van 1200 graden. Toch waren ze tijdens het werk steeds aan het bellen en daarom heeft Anselm ze uiteindelijk ontslagen. Kialo heeft ergens anders een concurrerend glasblaasbedrijf opgezet. Andere ontslagen glasblazers werken nu in Tanzania en zelfs op de Seychellen. Je zou kunnen zeggen dat onze uitnodiging er toe geleid heeft dat het glasblazen zich nu als een olievlek over Afrika aan het verspreiden is. Een succes dus, maar op een andere manier dan we hadden verwacht.

Sinds die tijd gaan er nu regelmatig Tsjechen naar Kenia om de glastechnieken daar te verbeteren. Tsjechische en Keniase glasblazers kunnen uitstekend met elkaar

opschieten, zo was in Leerdam al gebleken. De Tsjechische blazers dwingen veel respect af omdat het kundige virtueuze buffelaars zijn. De Tsjechen leren weer van de Kenianen hoe ze met dat gekke gerecyclede glas kunnen werken. Na afloop wordt er flink gedronken. In Kenia is alles handwerk en Tsjechen werken bijna altijd met mallen. Mijn ontwerpen laat ik zowel in Kenia als in Tsjechië uitvoeren, bijvoorbeeld de *Liquid Light*. Elke versie heeft zijn eigen handschrift, kwaliteit en geschiedenis.

The Czechs, in turn, learn how they can work with that crazy recycled glass from the Kenyans. The beer flows liberally when they're finished. In Kenya everything is handiwork, while Czechs almost always work with moulds. I have my designs produced in Kenya as well as in the Czech Republic, the *Liquid Light* included. Each version has its own signature, quality and history.

*“Geen bezoek van hem is hetzelfde,
geen project een herhaling van het vorige”*

Arend-Jan Weijsters

*Director of the National Glass
Museum in Leerdam, the
Netherlands.*

“Arnout Visser is a regular visitor to the Glass Studio at the National Glass Museum in Leerdam. No visit by him is ever the same, no project a repeat of the previous one. Each time he surprises my colleagues and the public with such a typical Arnout Visser ‘attraction’.

Young students are often to be found in his wake, following the activities of this ‘shaman’ of (glass) design or observing his instructions for our glassblowers with great interest. The research often provides the compass that he nurses in the palm of his hand on his journeys towards astonishment. This poetic alchemist likes to involve fellow professionals in his projects, if necessary calling on colleagues from beyond the horizon.”

***Arend-Jan Weijsters, directeur van het Nationaal
Glasmuseum in Leerdam:***

*“Arnout Visser is kind aan huis in de Glasblazerij van het
Nationaal Glasmuseum Leerdam. Geen bezoek van hem is
hetzelfde, geen project een herhaling van het vorige. Iedere
keer weer verrast hij mijn collega’s én het publiek met zo’n
karakteristieke Arnout Visser ‘attractie’.*

*In zijn kielzog worden vaak jonge studenten aangetroffen.
Met grote belangstelling volgen zij de verrichtingen van
deze ‘sjamaan’ van de (glas)vormgeving, of zijn aanwezig-
gen voor onze glasblazers. Het onderzoek vormt vaak hét
kompas dat hij in zijn handpalm koestert op zijn reizen naar
verwondering. Deze poëtische alchemist betreft graag vak-
broeders en –zusters bij zijn projecten, desnoods van achter
de horizon.”*

Project De Wereld van de Glasblazer, de Oude Horn en Leerdam
The World of the Glass blower project, de Oude Horn and Leerdam

A small selection of work resulting from Arnout's long-running involvement with the National Glass Museum includes his design for our Object of the Year, the *Olijfantkan* or *Elephant Jug*, in 2007. The result of a collaboration between our Glass Studio and the Kenyan glassblowers from Kitengela Hot Glass, these wonderful pitchers were produced in a limited edition in Kenya: made from recycled glass and blown in diesel-fired furnaces with a crackle technique from Leerdam. It is a beautiful, durable and honest product with a literal twist: it is a water jug that, when turned upside down, is a glass elephant.

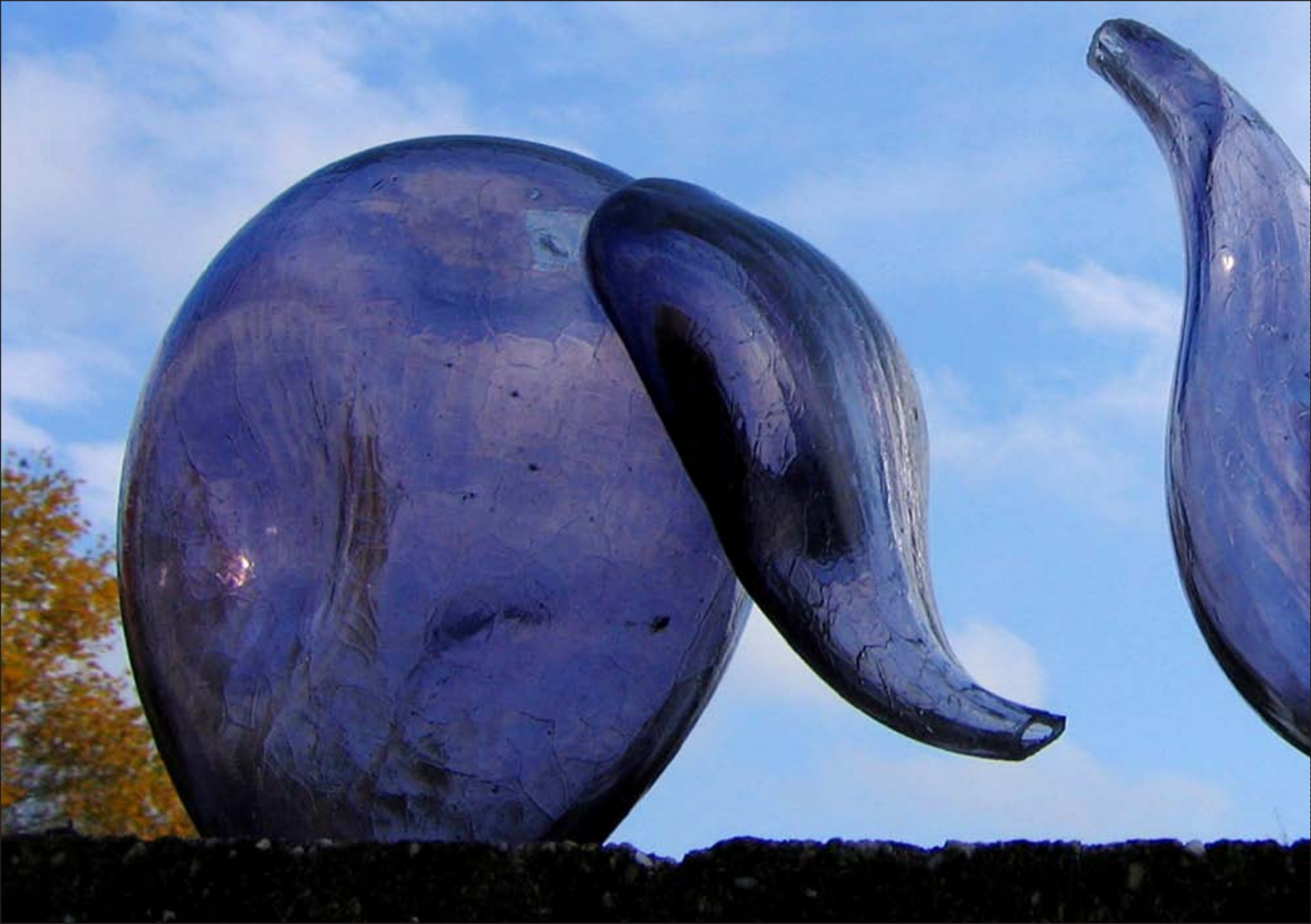
In 2011 Arnout set out with a caravan of artists and glassblowers to Biddinghuizen for the Lowlands pop festival, where he realized the unique b'Lowlands project with curator Marjolein Starreveld and the National Glass Museum. Here they blew objects using recycled glass under the motto: 'Create your own unique drinking experience.' During such projects Arnout Visser often organizes workshops to exchange new possibilities and experiences with other artists, designers or glassblowers. Nowadays he often visits our Glass Studio with a group of 20 or so students from Design Academy Eindhoven in order to

*Een kleine greep uit zijn lange route bij het Nationaal Glasmuseum. Arnout ontwierp in 2007 het Museum-jaarobject, de **Olijfantkan**. Ontstaan uit een samenwerking tussen onze Glasblazerij en de Keniaanse glasblazers van Kitengela Hot Glass, zijn deze wonderlijke kannen in een beperkte oplage geproduceerd in Kenia. Gemaakt van gerecycled glas, geblazen in diesel-gestookte ovens met een craquelé-techniek uit Leerdam. Een prachtig, duurzaam en eerlijk product met een letterlijke twist: het is zowel een waterkan als, ondersteboven, een glazen olifant.*

In 2011 toog Arnout samen met een karavaan kunstenaars en glasblazers naar Biddinghuizen, waar hij met curator Marjolein Starreveld en het Nationaal Glasmuseum het unieke project b'Lowlands realiseerde. Hier werd met gerecycled glas geblazen onder het motto: "Creëer je unieke drinkervaring". Tijdens deze projecten organiseert Arnout Visser regelmatig workshops om nieuwe mogelijkheden te ontdekken en om ervaringen met andere kunstenaars, vormgevers of glasblazers uit te wisselen.

Tegenwoordig komt hij regelmatig met een twintigtal studenten van de Design Academy Eindhoven langs om in onze Glasblazerij hun vormideeën in glas uit te voeren. Arnout brengt niet alleen zijn vakkennis en inzichten op de studenten over, maar met een intelligente, haast jongensachtige, bezieling maakt hij ze eveneens enthousiast voor de magie van de interactie tussen zand, kalk en soda.”

execute their formal concepts in glass. Besides conveying his expertise and insights to the students, Arnout also stokes their enthusiasm for the magic of the interaction between sand, lime and soda with his intelligent, almost boyish vitality.

Olifantkan voor het Nationaal Glasmuseum Leerdam, gemaakt in Kenia
Elephant Jug for the National Glass Museum Leerdam, made in Kenya

2007

UITVINDER

Als vormgever ben ik altijd op zoek naar bruikbare materialen. Op een avond fietste ik door Arnhem en zag ik een oude gedumpte wasmachine staan. Met mijn padvindermes heb ik er de deur uitgesloopt. Het ging mij om het glazen oog. Daar heb ik een metalen frame en wieljes van een thee-karretje ondergezet en toen had ik het prototype van de fruitschaal *Fruit on Wheels*. Ik had snel een lijst bestellingen. Bij de kringloopwinkels bleken alle wasmachines verschillende maten glazen vensters te hebben, dus daar viel niet mee te werken. Ik heb toen in de handel een goed bruikbare glazen schaal ingekocht en later hebben we de vorm in nieuw glas laten maken. Soms is het met upcyclen net zoals met het restaureren van een oud huis: het is makkelijker en goedkoper om een nieuwe te bouwen. Het bedrijf dat *Fruit on Wheels* wilde produceren werd verkocht, ging daarna failliet en kreeg vervolgens een doorstart onder een andere naam. Je kunt als ontwerper trouw zijn aan bedrijven waar je mee werkt, bedrijven zijn niet altijd trouw aan ontwerpers, terwijl een goede samenwerking

Inventor

As a designer I'm always searching for useful materials. One evening I was cycling through Arnhem and saw an old, dumped washing machine. I removed the door with my Swiss army knife. I was interested in the glass eye, adding a metal frame and little casters from a tea trolley underneath, and then I had the prototype of the *Fruit on Wheels* fruit bowl. I soon had a list of orders. It turned that all the washing machines at thrift stores had different sizes of glass window, so I couldn't work with them. I then purchased a serviceable glass bowl from a wholesaler and later we had this form produced in new glass. Sometimes upcycling is just like restoring an old house: it's easier and cheaper to build a new one.

The company that wanted to produce *Fruit on Wheels* was sold off, subsequently went bankrupt and was then restarted under a different name. As a designer you can be loyal to companies you

work with, but companies are not always loyal to designers, even though a fine collaboration between a designer and a company can certainly have advantages for both parties in the long term. *Fruit on Wheels* eventually ended up with a Danish company, which decided to have it made in China, where all kinds of disasters happened. First came the version that I call 'High on Wheels', which is set far too high on the wheels. This was meant to be a prototype, but it transpired that they had already produced a whole batch. This production run had to be destroyed, but eventually the production problems were resolved and *Fruit on Wheels* was put back into production and marketed internationally.

van een ontwerper met een bedrijf zeker op lange termijn voordeel kan opleveren voor beide partijen. Uiteindelijk belandde de *Fruit on Wheels* bij een Deens bedrijf. Ze besloten het in China te laten maken en daar gebeurden allerlei rampen. Eerst kwam de versie die ik 'High on Wheels' noem, veel te hoog op de wielen. Dat zou een prototype zijn, maar toen bleken ze al een hele lading te hebben gemaakt. Die moest vernietigd worden maar uiteindelijk werden de productieproblemen opgelost en wordt *Fruit on Wheels* weer geproduceerd en internationaal verkocht.

3-flower vase - Serax
2006

3-flower vase - Serax

2006 Flower Lab - inzending prijsvraag relatiegeschenk ambassade - uitvoering: Serax
Flower Lab - competition design for an embassy gift - executed by Serax

Stapel lamp van oude vazen en schalen
Stacking Lamp made of old vases and bowls

2006

2000
Vehikel - i.s.m. Simon Barteling en Juul Jacobs
Vehicle - with Simon Barteling and Juul Jacobs

OP SPIERKRACHT

De oliecrisis van '73 en de aandacht voor het milieu maakten op mij als puber diepe indruk: veel grondstoffen zouden al binnen enkele tientallen jaren op zijn. Producten en architectuur moeten opnieuw ontwikkeld worden, zodat ze minder energie en grondstoffen nodig hebben, gebruik makend van nieuwe technieken en inzichten. Met aantrekkelijke ontwerpen kan er uiteindelijk een cultuuromslag ontstaan en de macht van de consument wordt met de dag groter. De omslag tot een ecologisch design kan niet worden afgedwongen, beter is het om de consumenten te verleiden. Ik ontwierp in 2000 samen met Juul Jacobs en Simon Barteling in opdracht van de provincie Gelderland een aantal vehikels die het aantrekkelijk zou maken voor jongeren om zich met eigen spierkracht te vervoeren. Ik verbaas me altijd als ik grote jongens uitgezakt op scooters zie zitten. Het is toch veel stoerder om je voort te bewegen met spierkracht? Een van de vehikels die wij ontwierpen heeft een ovale achterwiel en beweegt vooruit door je gewicht in het juiste ritme te verplaatsen.

Muscle power

The 1973 oil crisis and the concern for the environment made a profound impression on me as a teenager: many raw materials would already be exhausted in a few decades. Products and architecture must be redeveloped, so that they need less energy and raw materials, making use of new techniques and insights. Attractive designs can eventually lead to a cultural shift and the power of the consumer is growing by the day. The switch to an ecological design cannot be imposed; it is better to entice consumers. In 2000 the Province of Gelderland commissioned Juul Jacobs, Simon Barteling and myself to collaborate on designing a number of vehicles that would make it attractive for youngsters to transport themselves with their own muscle power. It still surprises me when I see burly youngsters slouched on scooters. Surely it's much cooler to propel yourself with muscle power? One of the vehicles we designed has

an oval rear wheel and is powered by shifting your weight in the correct rhythm.

I think that designers face huge opportunities and challenges in making products that are developed and manufactured according to a different logic than existing ones by recycling, but also by dealing with energy use differently. If people are given such a spectacular vehicle then perhaps they will leave the car at home. When you forbid Dutch people to do something they dig in their heels and will go and do the opposite. Instead of this I want to seduce them with something that is attractive, so that it's tempting to use it.

Ik denk dat ontwerpers enorme kansen en uitdagingen hebben om producten te maken die met een andere logica zijn ontwikkeld en gemaakt dan de bestaande door te recycelen, maar ook door anders om te gaan met energiegebruik. Als mensen zo'n spectaculair voertuig krijgen, laten ze daar misschien de auto voor staan. Wanneer je Nederlanders gaat verbieden om iets te doen dan zetten ze de hakken in het zand en gaan ze het tegenovergestelde doen. In plaats daarvan wil ik ze verleiden met iets dat aantrekkelijk is, waardoor het uitnodigt tot gebruik.

Windvaan, onderdeel *Chemistry - Creating new Worlds*, Kijkduin
Weather vane, part of *'Chemistry - Creating new Worlds'*, Kijkduin

Armadillo - i.s.m. Arthur Rottier - prijsvraag fietssnelweg Arnhem-Nijmegen-
vervoermiddel met spierkracht, zonnecellen en accu's
Armadillo - with Arthur Rottier- competition design for Arnhem-Nijmegen bicycle highway -
mode of transport powered by muscles, solar cells and batteries.

Demolished bus shelter

If a bus shelter is demolished by vandals, then it leaves behind a wonderful layer of glass fragments on the street. On Sunday morning and New Year's Day the chances of coming across this is high. I turned this into a building material by heating the shattered fragments and fusing them together in the furnace. Later on, during a residency at the European Ceramic Work Centre (EKWC) in 's-Hertogenbosch, Erik Jan Kwakkel and I also produced construction materials from ceramics. Plain bricks are difficult to sell in this time of crisis, but these glass-shiver bricks sparked interest among consumers and architects. That's how it goes with some designs. That was also the case with *Fruit on Wheels* and the *Salad Sunrise* oil-and-vinegar vessel. Sometimes it's just as if people have already seen these designs in their dreams.

GESLOOPT BUSHOKJE

Als een bushokje gesloopt is door vandalen, blijft er op straat een prachtige glasgruislaag liggen. Op zondagochtend en nieuwjaarsdag heb je grote kans om dat te vinden. Daar heb ik bouw materiaal van gemaakt door het gruis te verhitten en aan elkaar te laten versmelten in de oven. Later hebben Erik Jan Kwakkel en ik tijdens een werkperiode bij het Europees Keramisch Werkcentrum in 's-Hertogenbosch ook bouw materiaal van keramiek gemaakt. Gewone bakstenen zijn in deze crisistijd lastig te verkopen, maar die glasgruisstenen wekten belangstelling bij consumenten en architecten. Met sommige ontwerpen gaat dat zo. Ik had dat ook met *Fruit on Wheels* en het olie en azijnstel *Salad Sunrise*. Het is soms net alsof mensen die ontwerpen al in hun dromen hebben gezien.

Glazen baksteen
Glass brick
2005

Another product that won immediate plaudits was a glass tap that lights up red when hot water flows through it and turns blue when the water is cold. I showed a prototype in a presentation by Droog and the orders poured in. Yet it is impossible to produce this glass tap: just one hard knock and it snaps off and you're left with two little fountains above your sink. If they ever develop unbreakable glass then the tap will probably be put into production.

Wat meteen ook bewondering oogstte, was een glazen kraan waar warm water rood verlicht uitkomt en het koude water blauw. Ik liet een prototype zien op een tentoonstelling van Droog en het regende bestellingen. Maar deze glazen kraan kan nog niet geproduceerd worden: één flinke tik en hij breekt af en er ontstaan twee fonteintjes boven je wasbak. Als er ooit onbreekbaar glas wordt ontwikkeld komt de kraan wellicht alsnog in productie.

Glazen kraan - Droog
Glass tap - Drog
1997

ANTISLIP

Anti-slip

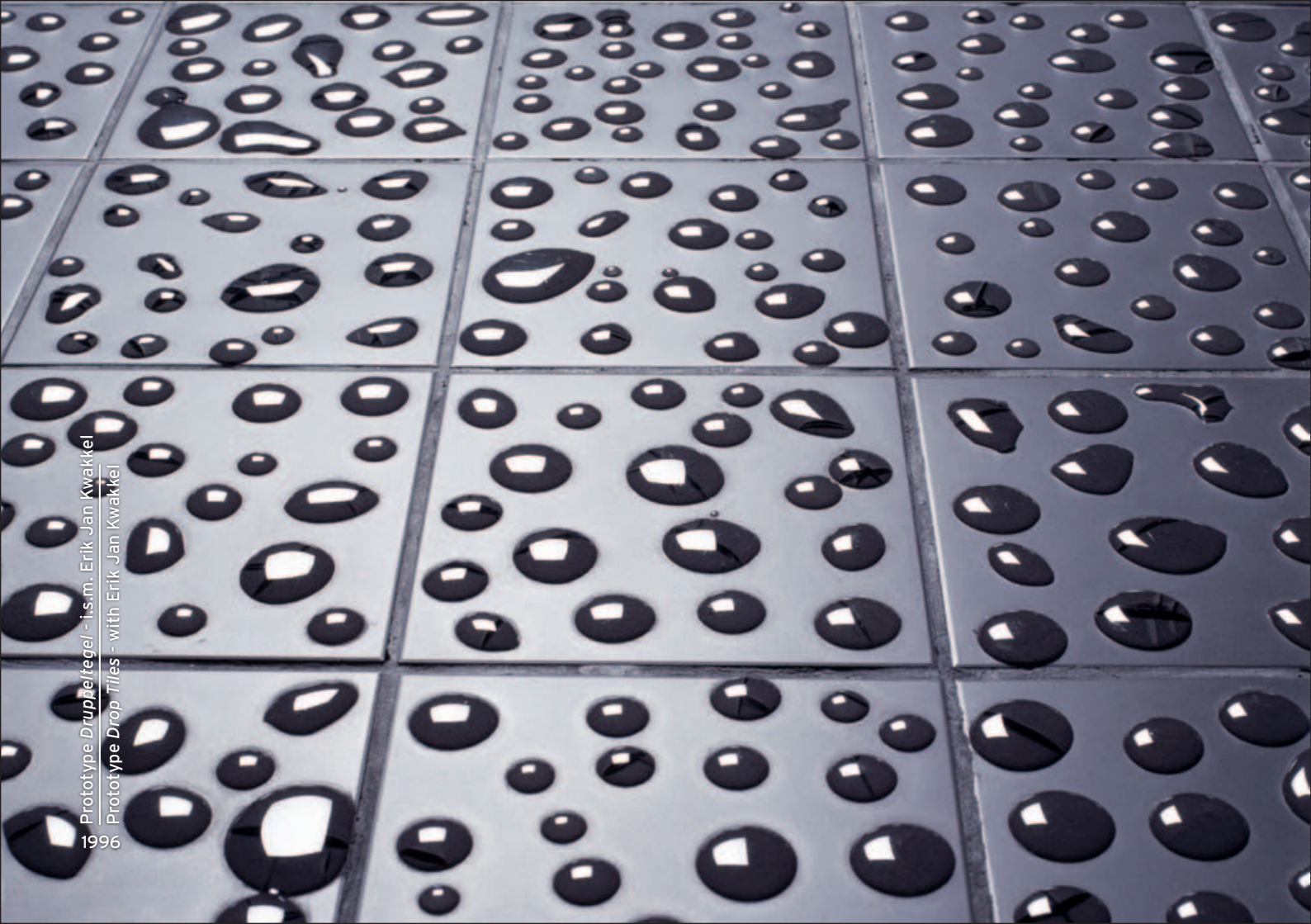
I thought the *Drop Tile* would be a success, because it was featured in hundreds of magazines. A special glass was developed for these tiles, with an expansion coefficient that is the same as for the ceramic tiles onto which the glass is fused. This glass is laid on the tiles in chunks and the tiles are heated, resulting in different kinds of drop-like shapes. The cohesion of the glass molecules gives the drops an attractive relief, which serves as an anti-slip surface and massages your feet. After a first presentation bij Droog, the *Drop Tiles* were Royal Tichelaar Makkum, which was founded in 1572 and is one of the oldest companies in the Netherlands. However, it is also a very modern enterprise. In order to show what the firm is capable of, Tichelaar sent hundreds of *Drop Tiles* to architects as a marketing tool, yet the *Drop Tile* failed to become a commercial success. So sometimes people are fascinated by a design, but they don't buy

Ik dacht dat de *Druppeltegels* ook een succes zou worden, want die heeft in honderden tijdschriften gestaan. Voor deze tegels is speciaal glas ontwikkeld, waarvan de uitzettingscoëfficiënt hetzelfde is als van de keramieken tegels waarop het glas gesmolten wordt. Dit glas wordt in brokjes op de tegels gelegd en de tegels worden verhit. Daardoor ontstaan verschillende soorten druppelvormen. Door de cohesie van de glasmoleculen krijgen de druppels een mooi reliëf. Dat werkt als antislip en massage van de voet. Na een eerste presentatie bij Droog, werden de *Druppeltegels* geproduceerd door Koninklijke Tichelaar Makkum, een van de oudste bedrijven van Nederland, opgericht in 1572. Tegelijkertijd is het ook een zeer modern bedrijf. Om te laten zien waartoe ze in staat zijn, heeft Tichelaar honderden *Druppeltegels* als marketingmateriaal naar architecten gestuurd. Toch werd de *Druppeltegels* geen commercieel succes. Het komt dus ook voor dat mensen gefascineerd zijn door een ontwerp, maar het niet kopen. Blijkbaar is een badkamertegel toch iets anders dan een pepermolen.

Mensen zijn bang dat de tegel na twee jaar van de muur valt en je verbouwt je badkamer ook niet elk jaar. Niemand weet wanneer iets succesvol wordt. Dat is het ongrijpbare van creativiteit en de consument. Een product kan fantastisch zijn, maar als de verpakking, de handleiding, de verkoopkanalen, de prijs of de kleur niet goed is, dan kan het al helemaal floppen. De ontwerper bepaalt niet of een ontwerp een goed verkopend product is. Dat bepalen de kopers.

it. A bathroom tile is evidently different to a peppermill: people are afraid that the tile will fall off the wall after two years, and you don't remodel your bathroom every year. Nobody knows when something will be a success, and that is the intangible aspect of creativity and the consumer. A product might be fantastic, but if the packaging, the manual, the sales channel, the price or the colour isn't right then it can be a total flop. The designer doesn't decide whether a design will sell well; the consumers decide.

Prototype Druppeltegels - i.s.m. Erik-Jan Kwakkel
Prototype Drop Tiles - with Erik-Jan Kwakkel

2004 Ambtsketen Burgemeester Apeldoorn
Chain of Office Mayor of Apeldoorn

“Hij neemt zijn verantwoordelijkheid als maker van glas serieus”

Dr Marjan Unger

Art historian and author who specializes in applied art and design.

“Arnout Visser has a congenial relationship with glass. Working with glass is highly demanding: it requires space, energy and a plan. Decisions concerning the shape, the format and, for example, the addition of colour must be taken in the heat of the battle – quite literally. Working with glass is a serious business.

Glass breaks so beautifully, but that is not the intention. You have to be careful with it and this, coupled with the transparency and lustre, means that products and objects of glass can possess something unapproachable. Arnout Visser does not allow himself to be deceived by this: he is just as happy using glass as a packaging material or for inexpensive utensils. He primarily focuses his attention on utilitarian glassware. He uses empty bottles to make lamps and vases,

Dr Marjan Unger, kunsthistoricus en publicist, gespecialiseerd in toegepaste kunst en vormgeving:

“Arnout Visser heeft een plezierige verhouding tot glas. Werken met glas vereist veel: er is ruimte nodig, energie en een plan. Beslissingen wat betreft de vorm, het formaat en bijvoorbeeld het toevoegen van kleur moeten letterlijk in het heetst van de strijd genomen worden. Werken met glas is een serieuze zaak.

Glas breekt zo mooi, maar dat is niet de bedoeling. Je moet er voorzichtig mee zijn en dat feit, gekoppeld aan de transparantie en glans, maakt dat producten en objecten van glas iets onaantastbaars kunnen hebben. Daar laat Arnout Visser zich niet door misleiden: hij gebruikt glas net zo goed als verpakkingsmateriaal of voor goedkoop gebruiksgoed. Hij richt zijn aandacht voornamelijk op gebruiksglas. Hij gebruikt lege flessen voor het maken van lampen en vazen en hij heeft de bolle deksels van wasmachines benut voor een fruitschaal op wieltjes. Heel handig, je kon die schaal van de ene kant van

de tafel naar de andere rollen. Maar hij kon natuurlijk net zo goed van de tafel afrollen en op een harde keukenvloer in stukken vallen. Of niet, want het glas van wasmachines is sterk.

De onbevangen manier waarop Arnout Visser met glas omgaat werkt door in de producten die hij van dat materiaal maakt. Hij werkt zowel in een hoogwaardige glaswerkplaats ergens in Europa, als in de 'bush-bush' in Kenia, waar wegwerpglas in een elementaire oven gerecycled wordt, zoals alle grondstoffen in Afrika voor een tweede of derde leven ingezet worden. Glas mag dan wel kunnen breken, maar het kan niet vernietigd worden, hooguit verpulveren, en het kan hergebruikt worden. Ook daar denkt hij over na; hij neemt zijn verantwoordelijkheid als maker van glas serieus. Ik houd van die combinatie: onbevangen, slim en met gevoel voor verantwoordelijkheid.”

and he has used the concave doors of washing machines for a fruit bowl on little wheels. It's really handy that you can roll that bowl from one end of the table to the other, but it could just as easily roll off the table and smash into pieces on a hard kitchen floor. Or not, as the glass of washing-machine doors is robust.

The uninhibited way in which Arnout Visser handles glass affects the products he creates from this material. He is equally at home working at a high-tech glass studio somewhere in Europe as he is in the 'bush-bush' in Kenya, where throw-away glass is recycled in an elementary furnace, employing it for a second or third time as they do with all raw materials in Africa. Glass might be breakable but it cannot be destroyed, pulverized at most, and it can be reused. He takes this into account as well; he takes his responsibility as a producer of glassware seriously. I'm very fond of that combination of open-mindedness, intelligence and a sense of responsibility.”

CREATIEF MEESTERPLAN

Vroeger werden veel producten door eenlingen bedacht. Tegenwoordig hebben bedrijven hele ontwerpinstututen en grote Research and Development afdelingen. Maar als je om je heen kijkt, dan zie je dat alles op elkaar begint te lijken. Als veel mensen zich ergens mee gaan bemoeien, dan krijg je middelmaat. De eenling, de eigenwijze slimme geest, kan volgens mij met een creatief meesterplan meer teweeg brengen dan een team van marketingexperts.

Gelukkig zijn er overal ter wereld nog steeds van die eenlingen. Zij plaatsen zich buiten de leefregels, als een soort piraten. Piraterij kan zowel positief als negatief zijn. Aan de ene kant zijn er bedrijven die je producten namaken en containers die een andere route moeten varen vanwege piraten. Maar aan de andere kant zijn piraten mensen die het onmogelijke doen om zaken voor elkaar te krijgen en buffelen totdat iets af is. Dat zie je ook in Afrika. Daar ben ik slimme, ondernemende types tegengekomen. In Europa hebben we alles gebureaucratiseerd. Maar je kunt veel

Creative masterplan

Many products used to be invented by loners, whereas businesses now have whole design institutes and large R&D departments. But if you look around you then you'll notice that everything is starting to become much of a sameness. If lots of people start putting their oar in, then you end up with mediocrity. I believe that with a creative masterplan the loner, the self-willed, smart mind, can achieve more than a team of marketing experts.

Fortunately there are still such loners all over the world. They place themselves outside the standard rules of life, like pirates. Piracy can be positive as well as negative. On the one hand there are businesses that copy your products and containers that have to sail a different route because of pirates, but on the other hand pirates are people who achieve the impossible and persist until the job is done. That's something you see in Africa, too, where I've

come across smart, enterprising types. In Europe we have bureaucratized everything, but you can achieve much more if you don't do everything via the standard route. You have to give it a shot and fight hard. In the long run it is these creative individuals who make the difference.

meer voor elkaar krijgen als je niet alles via de reguliere weg doet. Je moet knallen en knokken. Die creatieve individuen maken uiteindelijk het verschil.

Vaas - Zaandam
Vase - Zaandam
2011

The glass pirates

de glaspiraten

COLOFON

Hoofredactie

Eveline Holsappel, Paula van Strien

Hoofdttekst

De hoofdttekst is tot stand gekomen op basis van interviews die Carolijn Visser en Paula van Strien in 2013 hebben gehouden met Arnout Visser.

Overige teksten

Hedwig Saam, Harry Swaak, Maria Hees, Paula van Strien o.b.v interview met Gijs Bakker, Milan Hlaveš, Chris Reinewald, Arend-Jan Weijsters, Marjan Unger

Advies en correcties

Yvonne Jansen, Sepia Tekst & Communicatie
Yvette van der Zande

Uitgever

Museum voor Moderne Kunst Arnhem
Utrechtseweg 87, 6812 AA Arnhem
www.mmkarnhem.nl

ISBN 9789072861511

Vormgeving

Het Lab ontwerp + advies

Fotografie

Centraal Museum {p.130}, Droog - Stephanie Grätz {p.40}, Droog {p.42, 44, 46, 47, 48, 50, 54, 55, 123}, Carolien Niebling {p.93}, Marc Pluim {p.9, 21, 38, 41, 60, 66, 72, 77, 108, 113, 121}, Thijs Quispel {omslag, p.5}, Arthur Rottier {p.118} overige foto's Arnout Visser

Vertaling

Andrew May, Nele Ysebaert

Drukwerk

Rikken Print

Foudraal gelimiteerde oplage

Brown Cartonnages

Lettertypes

Arnhem {Fred Smeijers}, Conduit {Mark van Bronkhorst}

Het Museum voor Moderne Kunst Arnhem heeft haar uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van beeldmateriaal dat in deze publicatie te zien is, te achterhalen. Wanneer desondanks beeldmateriaal wordt getoond waarvan u (mede)rechthebbende bent en voor het gebruik waarvan u niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, ofwel voor het gebruik waarvan u geen toestemming hebt verleend, kunt u contact opnemen via: mmka@arnhem.nl

Met dank aan:

Meer informatie online:
www.arnoutvisser.com

Deze tentoonstelling en publicatie werden mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van:

**stimuleringsfonds
creatieve industrie**

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, dan wel mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

Aad Krol, Alex de Witte, Alexander Pelikan, Alphons Ter Avest, Amos, Angela van der Burght, Anja Rijssemus, Ann Maas, Annalily van den Broeke, Anselm Croze, Arend-Jan Weijsters, Arjanne van der Spek, Arjen Eigenraam, Arnoud Odding, Arthur Rottier, Barbara Vos, Bas Hesselink, Bernard Heesen, Bruno van Hooydonk, Carmine Deganello, Carolien Niebling, Carolijn Visser, Casper Helldorfer, Charles Kyalo, Connie Visser, Cor Schellen, Dalibor, Damian Bogerd, Danielle Boterkoper, Debby Sihasale, Dick van Hoff, Durk Valkema, Ed van Dijk, Ed Wilhelm, Eibert Draisma, Ellen Nillezen, Ellis en Thijs Faas, Elma Roelvink, Emil Kovac, Emma Visser, Erik Jan Kwakkel, Erik van Kooten, Erik Vos, Eveline Holsappel, Floris Schoonderbeek, Francine Vermeer, Frank van Ooijen, Frans Ottink, Fred en Anita de Groot, Freek Taute, Germ Visser, Gert Bulle, Gideon Dotan, Gijs Bakker, Glasmeester Alice & team, Glassmaster Satan & team, Harry Otten, Harry Swaak, Hedwig Saam, Henk Verweij, Honza, Ineke Hans, Ivo Hulskamp, Jackson Githinji, Jacob de Baan, Jan Broekstra, Jan Kliment, Jan van Ijzerdoorn, Jan Willem van Zijst, Jean Pierre Zoetbrood, Jeroen Kuiper, Jesse Visser, Jiri Pacinek, Joeke Beenhakker, Johan Klijn, John Kaloki, Jorik Barteling, Josja Caecilia, Joyce Meulenpas, Juul Jacobs, Juul Vernooij, Kees Nobel, Kirsten Boers, Kuno Prey, Lars Brandsma, Liesbeth Visser, Lotte Jonkergouw, Lowies van Zanen, Lukas Jager, Lukas Wolzak, Lysette Jansen, Maaïke van Boxtel, Marek Bartko, Marek Effmert, Maria Hees, Maria Roosen, Marianne van Berkel, Mariëlle Koenders, Marinke van Zandwijk, Marjan Rond, Marlous van den Engel, Marthe van Wetten, Marthe Visser, Martien Rijssemus, Martin Pieterse, Masayo Ave, Maurice Mentjes, Mikko Merikallio, Milan Hlaveš, Mindert de Koning, Miyako Miyko, Miyako Nishinakagawa, Monique Ezendam, Nani Croze, Nienke van de Pol, Noudi Sponhoff, Olaf Stevens, Ondra Novotný, Paul Schudel, Paula van Strien, Peter van der Jagt, Peter van Kester, Petr Červený, Pierre Junod, Piet Augustijn, Piet Knooks, Quirine Meij, Raoul Kramer, Raymond Stevens, Regina Mueni, Reineke Otten, Renny Ramakers, Richard Hutten, Richard Price, Robert Lenner, Robin Baines, Ryohei Yoshiyuki, Sabien Engels, Sander Luske, Sander Muijsers, Saskia Copper, Simon Barteling, Simon Meja, Simon Munyua, Sophie Visser, Team Florianova hut, Thijs Quispel, Tim Rijssemus, Trude Berkhoff, Vincent de Rijk, and many others: **without you my work would have been impossible.**

mmka
museum voor moderne kunst arnhem